

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Husitská teologická fakulta

Cesta časem – realizace projektu ve školní družině podle ŠVP
(školního vzdělávacího programu)

A journey through time – project implementation in the after-school
club by the school education programme

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

Mgr. Hana Dotřelová

Autor práce:

Zuzana Procházková, DiS.

Praha 2015

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci „Cesta časem – realizace projektu ve školní družině podle ŠVP (školního vzdělávacího programu)“ vypracovala samostatně s použitím níže uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

Zuzana Procházková, DiS.

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala své vedoucí práce Mgr. Haně Dotřelové za cenné rady, trpělivost při zpracovávání bakalářské práce a vstřícnost při konzultacích. Poděkování patří i celému vedení Základní školy Špitálské, díky nimž mohl být projekt realizován, a také děkuji všem vychovatelkám školní družiny, bez jejichž pomoci bych si občas nevěděla rady.

Anotace

Práce se zabývá všemi aspekty volného času a včetně její role na poli pedagogiky. Věnuje se vývojovým charakteristikám dítěte v mladším školním věku. Popsána byla i družina se všemi náležitostmi, zmíněna byla legislativa a hlavně Školní vzdělávací program, z něhož vychází praktická část. Tato praktická část se věnuje vytvoření, funkčnosti a realizaci projektu podle školního vzdělávacího programu. Zabývá se hlavně praktickou aplikací ŠVP ve školní družině.

Annotation

This bachelor's thesis deals with all aspects of free time including its role in the field of pedagogy. It deals with developmental characteristics of younger school age child. After school club was described, the legislative problematics was mentioned and the thesis deals with school education programme (SEP). The practical part of the thesis deals with creation, functionality and realization of the project according to school education programme. It deals with practical application of SEP in after school club.

Klíčová slova

volný čas, pedagogika volného času, školní družina, školní vzdělávací program, historie

Key words

free time, pedagogy of leisure time, after school club, school education programme, history

Obsah

Seznam zkratk	7
Úvod.....	8
1. Vymezení volného času	10
1.1. Funkce volného času	11
1.2. Volný čas jako věda	11
2. Pedagogika volného času	13
2.1. Vysvětlení základních pojmů	13
2.2. Propojení výchovy a volného času v pojmech	14
2.3. Funkce výchovy ve volném čase.....	15
2.4. Cíle, podmínky a prostředky výchovy	17
3. Základní vývojové charakteristiky dítěte mladšího školního věku.....	19
3.1. Psychický vývoj	19
3.2. Emocionální vývoj a socializace	20
3.3. Tělesný vývoj	21
4. Školní družina	22
4.1. Vymezení školní družiny a legislativa	22
4.2. Historický pohled na družinu	23
4.3. Cíle a funkce školní družiny.....	26
4.4. Formy činností a jejich obsah ve školní družině	28
4.5. Principy práce ve školní družině	30
5. Školní vzdělávací program (ŠVP).....	33
5.1. Obsah ŠVP	33
5.2. Klíčové kompetence	34
5.3. Využití vzdělávacího programu základního vzdělávání	35
6. Projekt: Cesta časem	37
6.1. Základní myšlenka projektu	37

6.2. Cílová skupina	37
6.3. Charakteristika organizace	38
6.4. Sestavení programu	38
6.5. Komunikace s účastníky.....	41
6.6. Příprava projektu před začátkem školního roku.....	42
6.7. Průběh realizace projektu	48
6.7.1. „Začínáme cestovat časem“	48
6.7.2. „Pravěk, jak ho neznáte“	49
6.7.3. „Pojďme rychle do starověku“	51
6.7.4. „Co všechno víš o Číně?“	52
6.7.5. „Tajemný Egypt“	54
6.7.6. „Jak se žilo u středověkého dvora“	55
6.7.7. „Žijeme život středověkých lidí“	57
6.7.8. „Novověk.....	58
6.7.9. „Nejnovější období.....	61
6.7.10. „Jak se nám žije v současnosti“	62
Závěr	64
Seznam použité literatury.....	66
Přílohy.....	69
Summary	94

Seznam zkratk

- ČR Česká republika
- MŠMT Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy
- RVP Rámcový vzdělávací program
- ŠD Školní družina
- ŠVP Školní vzdělávací program
- ZŠ Základní škola

Úvod

Jako dítě jsem od první třídy chodila do družiny. Byla pro mne místem, kde se dějí zábavné věci, můžeme si s kamarády hrát, jak se nám zachce, bez omezení školních lavic. Hlavním středobodem byla paní vychovatelka. Dodnes si pamatuji její jméno, i když jsem jména ostatních paní učitelek, dávno zapoměla. Jmenovala se Petra Kroupová. Tehdy mi nedocházelo, kolik úsilí stojí připravit každodenní program. Do družiny jsme se vždycky nejvíc těšili na paní vychovatelku, protože uměla vytvořit takové prostředí, abychom byli nadšení do každé práce. Pamatuji si spoustu zážitků, které jsem v té době absolvovala, od pouštění draků, po barvení listů, vytváření tiskátek z brambor a mnohé další.

Na družinu mám jen ty nejlepší vzpomínky. Ale doba her je už dávno za mnou, teď je na mě, abych vymýšlela pro děti ty nejzajímavější hry a činnosti, které v nich zanechají hezké vzpomínky. Proto jsem při rozhodování o praxi ve třetím ročníku VOŠ sociálně pedagogické, brala v úvahu družinu. Přiznávám, že jsem se na roli vychovatelky příliš necítila. Už tehdy se mi zdálo, že je tato práce velice zodpovědná a nechtěla jsem nějakému dítěti ublížit špatně voleným slovem. Nakonec mě ale přemluvila kamarádka, s níž jsem spolupracovala na své absolventské práci.

Nastoupily jsme společně v základní škole Barrandov na Chaplinově náměstí, kde jsem strávila tři týdny své praxe. Na Barrandově jsem získala první zkušenosti, nejen o dětech, ale i o chodu školy, kde jsem najednou nebyla student, ale „zaměstnanec“. Tyto informace mi velmi pomohly, protože svou další praxi, tentokrát průběžnou v letním semestru, jsem trávila v jiné škole, kde mi nabídli od září práci. Na základní škole Špitálské, dnes pracuji jako vychovatelka IV. oddělení u dětí druhé třídy. Měla jsem tak srovnání, jak funguje družina na různých školách, mohla jsem i hodnotit přístup k dětem, způsoby vedení skupiny a mnohé další.

Dlouho mi trvalo, než jsem si na děti zvykla. Bylo pro mne opravdu těžké pochopit jejich svět, protože všechny mé dřívější praxe i brigády o prázdninách zahrnovaly hlavně seniory a gerontologii obecně. Klienty pečovatelské služby jsem nikdy nemusela „vychovávat“, ti vědí, že si po toaletě musí umýt ruce a že si po sobě vždy uklidí své místo. Musela jsem se rychle přizpůsobit a nebylo to vždy právě lehké.

Po ukončení Vyšší odborné školy, jsem nastoupila 25. srpna 2014 do práce na základní škole Špitálské. První dva týdny byly pouze organizační a já jsem propadala představám, jak to bude v družině příjemné, děti se ode mne naučí spoustu nového a

budeme společně bez problémů fungovat. Všechny moje představy byly předem odsouzeny k zániku, ale stejně jsem doufala.

V družině usiluji o naplnění celoročního plánu na téma „Cesta časem“. Během celého roku se soustředím na různá období dějin světa a zprostředkovávám je dětem tak, aby je vše bavilo. Každý měsíc se zabývám jiným obdobím, vymýšlím různé soutěže nebo hry tak, aby si odnesly co nejvíce informací. Snažím se, aby děti měly co možná největší rozhled, nejen o technikách, ale i o životě, dějinách, událostech během roku a mnohém dalším.

Touto prací bych ráda seznámila nejen širokou veřejnost, ale i budoucí paní vychovatelky, které zatím netuší, jak práce v družině vypadá. Kolik úsilí stojí vymyslet každý den, aby si jej děti užily, ale zároveň se i něco naučily.

Ve své teoretické části se budu věnovat pedagogice volného času a volnému času samotnému, dále pak fungování školní družiny a všem jejím náležitostem. Také popíši školní vzdělávací program, nároky, jež jsou na něj kladeny a co vše je v něm obsaženo. Zmíním se o právním zařazení školní družiny.

Ve své praktické části se budu zabývat samotným svým projektem – „Cesta časem“. Jeho nejdůležitějším úkolem je probudit v dětech zájem o historii skrze příběhy, hry a výtvarné tvoření. Zabývat se budu hlavně samotnou tvorbou projektu, jeho realizací, úspěšností a také posouzením samotnými účastníky.

1. Vymezení volného času

Břetislav Hofbauer nastínil vymezení takto: „*Volný čas (angl. leisure time, franc. le loisir) je čas, kdy člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, jež vyplývají z jeho sociálních rolí, zvláště z dělby práce a nutnosti zachovat a rozvíjet svůj život.*“¹

Definice volného času se zdá jednoduchá, neboť si většina z nás dokáže pod tímto pojmem „něco“ představit. Možností jak definovat volný čas je mnoho a ráda bych tu některé představila.

„*Pokud bychom se zajímali pouze o vnímání vlastní českému jazyku, bylo by vymezení poměrně snadné. Pokud mluvíme o volném čase, máme na mysli určité časové úseky v lidském životě, pro které je charakteristické přídavné jméno „volný“. Toto sousloví tedy můžeme chápat buď neutrálně – čas, který není (dosud) ničím naplněný, anebo pozitivně – svobodný čas (čas, který v sobě má potenciál svobody), případně negativně – nenaplněný (promarněný, zbytečný) čas.*“²

Dalším způsobem jak definovat volný čas je jej rozdělit na čas v širším slova smyslu a v užším slova smyslu. Širším pojetím je myšlen veškerý čas mimo pracovní dobu, zahrnuje i čas na spánek, jídlo, péči o vlastní tělo, cestu do práce atd. Volný čas v užším smyslu tyto činnosti spojené s prací nezahrnuje. Také neobsahuje činnosti pevně zakotvené v osobním denním programu jednotlivce.

Čas lze dále také rozdělit na negativní a pozitivní. Negativním časem je myšleno vymezení se vůči pracovní době, tedy volno, které máme od práce. Pozitivní volný čas se na rozdíl od negativního, zajímá více o kvalitu jeho strávení. Jednotlivec s ním může volně nakládat a věnovat jej své zábavě, koníčků atd. Pedagogika volného času více prosazuje definici pozitivní, i když ve skutečnosti nelze volný čas úplně oddělit od času věnovaného práci.

„*Někdy se uplatňuje také pojem čas polovolný, kam se řadí hraniční činnosti na pomezí času povinného a vázaného; jsou to aktivity přinášející radost a současně i případný praktický užitek (ruční práce, kutilství, zahrádkaření).*“³

¹ HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. 1.vyd. Praha: Portál, 2004., str. 13. ISBN 80-7178-927-5

² KAPLÁNEK, M (ed). *Čas volnosti – čas výchovy*. 1 vyd. Praha: Portál, 2012, str. 24. ISBN 978-80-262-0450-3

³ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. 2.vyd. Praha: Portál, 2011, str. 11. ISBN 978-80-262-0030-7

1.1. Funkce volného času

Existuje mnoho definic pro funkce volného času, každý autor si je vykládá tak, jak je mu blízké. Proto bych ráda zmínila nejčastější členění podle Horsta W. Opaschowskoho, německého pedagoga volného času, který vymezil funkce takto:

- Rekreace – zotavení a uvolnění z fyzické i psychické zátěže
- Kompenzace – odstraňování zklamání a frustrace
- Výchova a další vzdělávání – učení o svobodě a ve svobodě, sociální učení
- Kontemplace – hledání smyslu života a jeho duchovní pěstování
- Komunikace – navazování a udržování sociálních kontaktů a partnerství
- Participace – účastnění se vývoje společnosti, podílet se na ní
- Integrace – stabilizace života rodiny a začlenění do společnosti
- Enkulturační – osobní kulturní rozvoj, tvořivé vyjádření skrze činnosti⁴

Jedna z prvních prací o volném čase dětí a mládeže vydal Michael Damay už před druhou světovou válkou. Vymezil v ní čtyři dimenze volného času – biologickou, sociální, politickou a pedagogickou. Tato souborná práce umožnila vhled do tehdejších historických a sociologických poměrů a uvedla mnoho faktů o aktivitách a institucích státu i nestátních subjektů ve Francii i dalších evropských zemí.

1.2. Volný čas jako věda

„Věda o volném čase zkoumá vznik volného času, rozvoj jeho rozsahu a funkcí i podmíněnost společenským kontextem; řeší jeho pronikání mezi mladou populaci, pro kterou je významnou podmínkou jejího současného života i perspektivou úspěšného rozvoje.“⁵

Pedagogika volného času se zabývá cíli a pojetím, způsoby a obsahem výchovného zhodnocování volného času, institucemi a organizacemi, které tyto činnosti a aktivity uskutečňují nebo pro ně vytvářejí podmínky, a koncepcemi jeho dalšího vývoje propracovanými na základě společenského vývoje a oboru samého.

⁴ HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. 1.vyd. Praha: Portál, 2004, str. 14-15. ISBN 80-7178-927-5

⁵ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. 2.vyd. Praha: Portál, 2011, str. 14. ISBN 978-80-262-0030-7

Pedagogické zhodnocování volného času se rozvíjí jako specifická součást systému výchovy a vzdělávání a pedagogika volného času poskytuje východiska pro poznání a rozvoj jeho jednotlivých součástí:

- Prostor a prostředí, popřípadě i zařízení, kde se aktivity uskutečňují. Vytváření příznivých předpokladů pro jejich vznik a rozvoj
- Účastníci jako zájemci o aktivity volného času, působící v různých funkcích a úrovních připravenosti, odpovědnosti a účinnosti
- Rysy a tendence výchovného zhodnocování volného času, rozvíjení činností, jejich obsahu a metod, jimiž se uplatňují ve výchovné a společenské praxi pomocí cílů a hodnot
- Současnost a výhled výchovného zhodnocování volnočasových aktivit v současných společenských podmínkách

2. Pedagogika volného času

„Pedagogika volného času je jedním z oborů pedagogiky. Je to tedy společenskovědní obor, věda o výchově ve volném čase, teorie výchovy ve volném čase. Při práci s dětmi a mládeží školního věku se z hlediska školského systému někdy používá také označení výchova mimo vyučování.“⁶

Protože je pedagogika sama, mladý vědní obor, pedagogika volného času je jako věda brána až přibližně od druhé poloviny 20. století. Výklad pojmů proto bývá poměrně nejednotný.

2.1. Vysvětlení základních pojmů

Výchova – je chápána jako záměrné, dlouhodobé a cílevědomé působení vychovávajícího na vychovávaného v pozitivním smyslu. Dle J. Pelikána je výchova

„...cílevědomým a záměrným vytvářením a ovlivňováním podmínek umožňující optimální rozvoj každého jedince v souladu s individuálními dispozicemi a stimulující jeho vlastní snahu stát se autentickou, vnitřně integrovanou a socializovanou osobností.“⁷

Další autor Vlastimil Pařízek definuje výchovu takto: *„výchova kultivuje vztah člověka ke světu“*, díky tomuto procesu se *„utváří vztah člověka k přírodě, ke společnosti i k sobě samému.“⁸*

Pedagogický slovník chápe pojem výchova jako *„proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji.“⁹*

Tyto definice mají společné rysy a jsou v nich vyzdvihovány tyto stránky výchovy:

1. Výchova je příprava k převzetí a plnění společenských úkolů a k osvojení společenských rolí
2. Výchova je prostředkem k harmonickému rozvoji osobnosti
3. Výchova vede k sebevýchově a interpersonálním interakcím

⁶ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. 2.vyd. Praha: Portál, 2011, str. 67. ISBN 978-80-262-0030-7

⁷ PELIKÁN, J. *Výchova jako teoretický problém*. 1.vyd. Ostrava: Amosium servis, 1995, str. 36. ISBN 80-85498-27-8

⁸ PAŘÍZEK, V. *Obecná pedagogika*. Dotisk. Praha: Karolinum, 1994, str. 51. ISBN 80-7066-339-1

⁹ PRŮCHA, J. *Pedagogický slovník*. 4.vyd. Praha: Portál, 2003, str. 277. ISBN 978-80-7367-647-6

4. Výchova slouží jako převod společensko-historické zkušenosti z generace na generaci a jako organizované institucionalizované působení

2.2. Propojení výchovy a volného času v pojmech

- Výchova pro volný čas (k volnému času) – podstatou je zde kultivování, rozvíjení a utváření schopností, dovedností, kompetencí a motivace pro efektivní využívání volného času. (využíváme cíle)
- Výchova ve volném čase – počítá se specifickými podmínkami výchovy. Je součástí výchovného působení v té oblasti lidského života, kde o ní můžeme relativně svobodně rozhodovat. Zahrnuje nejen děti, ale i dospělé či seniory. (využíváme podmínky)
- Výchova volným časem – prostředkem výchovy jsou aktivity ve volném čase, použité metody a formy, také sem patří příslušné instituce. (využíváme prostředky)

Mimo těchto tří pojmů se používá i čtvrtý termín – výchova mimo vyučování. Tento název je úzce spjatý s výchovou ve volném čase, ale liší se do ní co do širě nabízených činností. Výchova mimo vyučování zahrnuje aktivity ve volném čase (odpočinek, relaxace, zábava) a oblast dětských povinností (příprava na vyučování, sebeobsluha). Je vymežována čtyřmi znaky: probíhá ve volném čase, mimo vyučování, je institucionálně zajištěna a probíhá vždy bez účasti nebo zásahů rodiny.

Mezi relativně nové pojmy patří výchova formální, informální a neformální, které patří do kategorizace podle EU. Důležité je zde pochopit celistvost výchovného působení.

- **Výchova formální** – „*formal education*“ aktivity se uskutečňují ve školách nebo v odborných vzdělávacích zařízeních. Podporuje nebo zajišťuje je stát a člení se dle věku od základního po vysokoškolské vzdělávání.
- **Výchova informální** – „*informal education*“ působení této výchovy obvykle postrádá záměrnost, koordinovanost, systematičnost a organizovanost. Vyplývá tedy z každodenního kontaktu a zkušeností s rodinou, přáteli, prací, vrstevnických skupin, mají na ní vliv i média a další činitelé z bezprostředního okolí.
- **Výchova neformální** – „*non-formal education*“ neformální výchova má nejbližší k výchově ve volném čase. Jedná se o cílenou a strukturovanou

činnost mimo formální výchovný systém. Většinou neprobíhá ve škole a nebývá zakončena žádným osvědčením. Příkladem těchto aktivit může být členství ve sdružení dětí a mládeže nebo aktivita v útvaru zájmové činnosti.

Potřeba a snaha pedagogicky ovlivňovat volný čas dětí a mládeže, postupně vedla v uplatňování další terminologie.

- **Výchova mimotřídní** – jsou činnosti realizované školou mimo povinnou školní výuku
- **Výchova mimoškolní** – jedná se o aktivity uskutečňované mimo školu, většinou ve sdruženích a zařízení volného času.
- **Výchova mimo vyučování** – nakonec spojila v šedesátých letech oba předchozí pojmy. „...jeho předností však bylo komplexní pojetí charakterizované rozhodováním samého dítěte a mladého člověka o vstupu do aktivit a o účasti na nich, uskutečňováním volného času mimo bezprostřední vliv rodiny a mimo povinné vyučování, jeho realizace prostřednictvím specifických činností a institucí.“¹⁰

2.3. Funkce výchovy ve volném čase

Výchova v oblasti volného času v době mimo vyučování má své specifické funkce. Dle Pávkové je lze vymezit na čtyři hlavní:

1. Výchovně- vzdělávací
2. Zdravotní
3. Sociální
4. Preventivní

„Jednotlivé typy zařízení, institucí, organizací pro výchovu ve volném čase, v době mimo vyučování plní tyto funkce v různé míře, různými způsoby podle svého poslání.“¹¹

Za prioritní funkci se dnes považuje funkce **výchovně-vzdělávací**, na níž je kladen velký důraz. Díky dosahování reálných cílů pomocí pedagogických prostředků, vede k záměrnému a cílevědomému formování osobnosti u vychovávaných jedinců. Výchovně

¹⁰ HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. 1.vyd. Praha: Portál, 2004, str. 18. ISBN 80-7178-927-5

¹¹ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. 2.vyd. Praha: Portál, 2011, str. 72. ISBN 978-80-262-0030-7

vzdělávací funkce tak působí na všechny složky osobnosti – na biologické, psychické i sociální. Výchova ve volném čase tak zajišťuje člověku poznání, prohlubuje jeho zájmy, kultivuje potřeby a rozvíjí specifické schopnosti. Dochází k získávání nových vědomostí a dovedností, prostřednictvím pestrých zájmových aktivit utváří volný čas žádoucí rysy osobnosti a podporuje rozvoj poznávacích schopností. Úspěchy v těchto činnostech přinášejí pocity uspokojení, kladné sebehodnocení a příležitost k seberealizaci. Zkušenosti, které si lidé odnášejí z rozmanitých aktivit, vytvářejí názor na život ve společnosti a svět kolem nás.¹²

Zdravotní funkce je neméně důležitá, neboť ve volném čase podporuje zdravý tělesný, duševní i sociální vývoj. Dobrý zdravotní stav lze podpořit usměrňováním režimu dne, pohybovými aktivitami na čerstvém vzduchu, základním povědomým o zdravém stravování, upevňováním hygienických návyků a dodržování zásad bezpečnosti práce, pomocí právních předpisů.¹³

Funkci **sociální** lze chápat několik možnými způsoby. Nejčastěji rozumíme sociální funkci jako péči o děti, zajištěním jejich bezpečnosti, dohledu nad nimi a vyplněním jejich času v době, kdy skončilo vyučování, a rodiče jsou zaneprázdněni. V tomto pojetí plní funkci převážně školská zařízení, která pracují v době mimo vyučování s mladšími žáky. V dalším pojetí vyvstává do popředí sociální prostředí, se kterým obvykle přicházíme do kontaktu. Dochází k navazování nových sociálních vztahů, většinou s lidmi sdílejícími stejné postoje a názory. Třetím pojetí spočívá ve vyrovnávání rozdílů mezi nestejnými materiálními i psychologickými podmínkami dětí v rodinách. Do určité míry tak lze pomoci dětem z méně podnětného nebo jinak problematického prostředí vyrovnat se vrstevníkům.¹⁴

Čím dál více je pro volnočasové aktivity důležitá **preventivní** funkce. Školská zařízení zajišťují prevenci primární, kdy problému předcházíme. Negativní jevy, obzvláště závislosti na zakázaných látkách či agresivita jsou často podceňovány, i když náklady na převýchovu jsou velké a výsledky se nedají zaručit.

¹² HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. 2.vyd. Praha: Portál, 2011, str. 72. ISBN 978-80-262-0030-7

¹³ Tamtéž, str. 72-73

¹⁴ Tamtéž, str. 73

2.4. Cíle, podmínky a prostředky výchovy

„Základním znakem výchovy je její cílevědomost. Pedagog si v každé fázi výchovného působení stanoví přiměřené cíle, volí prostředky, jimiž lze cílů dosáhnout, a hodnotí výsledky svého snažení.“¹⁵

Cíle ve výchově volného času můžeme rozdělit na obecné a dílčí. Obecným cíle je myšleno naučit jedince efektivně nakládat s volným časem, umět jej využít a ocenit jej jako významnou hodnotu. Mezi dílčí cíle patří třeba rozvíjet zájmy vychovávaných a jejich specifické schopnosti, naučit je odpočívat a umět se rekreovat, vést je ke zdravému životnímu stylu nebo vychovávané směřovat ke správnému uspořádání režimu dne.¹⁶

Aby bylo možné cíle optimálně naplnit, musí tento proces probíhat v příznivých podmínkách. Tomu napomáhají podmínky vnější a vnitřní.

Vnější podmínky – jsou definovány jako vnější prostředí, které má být rozmanité a proměnlivé. Výchovné působení je méně vázané na stálé prostřední. Nároky na prostor a vybavení se mohou lišit podle typu výchovného zařízení, instituce či organizace. Vždy však musí vyhovovat činnostem, jež se v nich konají a zároveň odpovídat výchovným záměrům.

Vnitřní podmínky – závisí hodně na pedagogickém přístupu vychovatele. Musí mít dostatek času na respektování specifických vlastností vychovávaných, rozvíjení jejich zájmů, schopností a potřeb. Také znalost věkových zvláštností je pro pedagoga velmi důležitá, hlavně z důvodů časté práce s věkově heterogenními skupinami. Volba stanovených cílů i jejich pedagogických prostředků je v těchto podmínkách velmi aktuální a jejich řešení klade na pedagoga velké nároky.¹⁷

K dosažení výchovných cílů vybírá pedagog výchovné prostředky. V nejširším slova smyslu patří mezi výchovné prostředky činitelé výchovy, obsah, metody, formy a materiální prostředky.

Činitele výchovy tvoří pedagogové, učitelé, rodiče, ale i instituce a školy, na jedné straně, na straně druhé stojí vychovávaní jedinci, jejichž osobnosti jsou v tomto procesu rozvíjeny.

¹⁵ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. 2.vyd. Praha: Portál, 2011, str. 74-75. ISBN 978-80-262-0030-7

¹⁶ Tamtéž, str. 75

¹⁷ Tamtéž, str. 75

Obsah výchovy ve volném čase není nijak určen závaznými pedagogickými dokumenty, jako je to u obsahu vyučování. Pedagog má tedy značnou volnost a může při určení obsahu výchovy uplatnit vlastní iniciativu a tvořivost. Je však důležité, aby při své volbě respektoval základní pedagogicko-psychologické požadavky. Z důvodů využívání hlavně činnostního charakteru ve volnočasových aktivitách, bývá jejich obsah z větší části výčtem výchovně-vzdělávacích činností – odpočinkové, rekreační, zájmové, veřejně prospěšné, sebeobslužné, příprava na vyučování – přičemž poslední dvě zmínění tvoří součást volného času.¹⁸

Výchovné metody a formy bývají označovány jako způsoby a cesty dosahování výchovných cílů. Mají mnoho rozdělení na metody slovní, názorné a praktických činností, jiné rozdělení zmiňuje míru aktivity vychovávaných ve výchovném procesu nebo fáze, kde se příslušné metody uplatní. Pedagog tak při výchově mimo vyučování uplatňuje široké spektrum výchovně-vzdělávacích metod. Výchovné formy jsou různé hry, soutěže, exkurze, vycházky atd. Mezi formy patří také práce při výchově ve volném čase, kterou lze rozdělit podle počtu účastníků, míry organizovanosti a pravidelnosti.

V neposlední řadě jsou důležité i materiální prostředky, neboli prostory, kde se výchovná činnost uskutečňuje a jejich materiální vybavení. Prostory a veškeré zařízení musí splňovat hygienické, pedagogicko-psychologické a estetické požadavky a odpovídat výchovným záměrům a funkcím jednotlivých zařízení.

Některé publikace uvádějí ještě jeden důležitý výchovný prostředek a tím jsou jevy a situace, kde původně nebyl výchovný záměr. Záleží tak na pedagogovi, jak se k těmto většinou neplánovaným a nahodilým jevům postaví. Dobrý pedagog je vhodně využije a má možnost ovlivňovat vhodné formy chování.¹⁹

¹⁸ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. 2.vyd. Praha: Portál, 2011, str. 76. ISBN 978-80-262-0030-7

¹⁹ Tamtéž, str 77

3. Základní vývojové charakteristiky dítěte mladšího školního věku

Mladší školní věk vymezujeme mezi 6 a 11 rokem života dítěte, který přibližně zahrnuje dobu docházky na první stupeň základní školy. Pro toto období je typický klidový vývoj s absencí větších krizí, realistický vztah k věcem, lidem i událostem a poměrně kladný přístup k autoritám.

„V celém tomto věkovém období se zpravidla vyskytují odlišné vývojové charakteristiky u dětí 6-8letých a u dětí 9-11letých. Mezi 6. a 8. rokem je u dětí patrný ještě výrazný synkretismus, tj. celistvé a neanalytické chápání objektivní skutečnosti, které se odráží i v jednání dítěte. Také všechny další znaky dětské psychiky, jako je eidetismus (představy podobající se svou živostí a přesností vjemu), konkretismus (zaměření na přítomnost a nejbližší okolí), dozrívající egocentrismus (zaměření především na vlastní osobu, tendence oživovat předměty a jevy i labilita chování, se v tomto období projevují mnohem výrazněji než mezi 8 a 11 rokem“²⁰

3.1. Psychický vývoj

Psychický vývoj zahrnuje složky vývoje rozumového, citového a volního.

Vývoj rozumový silně ovlivňuje prostředí dítěte, tedy vyučování, příprava na vyučování, ale i činnosti dítěte ve volném čase. Zdokonaluje se v tomto období vnímání v souvislosti s vyžíváním smyslových orgánů. Děti vnímají lépe to, co je živé a názorné. Stále nedokonalé je vnímání času. Největší posun nastává kolem deseti, jedenácti let pod vlivem vyučování, kdy je vnímání mnohem cílevědomější, systematičtější a přechází v pozorování. Pozornost se také zlepšuje, vyvíjí se už i záměrná pozornost, ale její délka je stále ještě poměrně krátká. Proto je velmi důležité vzbuzovat zájem vhodnou motivací a pestrou činností. Vzhledem k nestálé pozornosti je vhodné střídat druhy a formy činností, aby se děti tolik neunavily. Názorné, konkrétní a velmi živé jsou v tomto období dětské představy, hlavně tam, kde má dítě dostatek zkušeností na základě vnímání. Čím více možností k názornému poznávání, tím jsou představy kvalitnější. Postupně dochází k zobecňování představ, následně k vytváření pojmů a rozvoje myšlení. Také paměť prochází změnami a dítě si nyní dokáže snadno zapamatovat konkrétní údaje, i když stále

²⁰ HÁJEK, B., PÁVKOVÁ, J a kol. *Školní družina*. 3., aktualizované vydání. Praha: Portál, 2011, str. 26. ISBN 978-80-7362-900-2

ještě více spoléhá na mechanické zapamatování. Logická paměť je díky rozvoji myšlení a řeči také uplatňována. V souvislosti s výukou čtení a psaní se rozvíjí i zraková paměť. Fantazie pozbývá svého výsadního postavení a dítě dokáže odlišovat fantazii od skutečnosti snadněji než dítě předškolního věku. Využívána je fantazie reprodukční, obzvláště u vyprávění a hraní. Myšlení je konkrétní, stále zde dominují každodenní problémy, ale dochází už i na události minulé a později i budoucí. Zdokonaluje se schopnost analýzy a později i syntézy. Dítě dokáže srovnávat na základě shodných, podobných i odlišných znaků. Postupně se učí zobecňovat platnost určitého podstatného znaku pro celou skupinu předmětů, což je pro dítě úkol velmi náročný, ale nutný pro vytváření obecnějších pojmů. Složitě je také porozumění symbolům či chápání složitějších vztahů. Doplňujícím procesem je rozvoj řeči. Rozšiřuje se aktivní i pasivní slovník, dítě se dokáže souvisle vyjádřit bez větších problémů. Díky školnímu vyučování si dítě osvojuje spisovný jazyk a gramatiku. Jeho řečový projev je kultivovaný.²¹

3.2. Emocionální vývoj a socializace

Tyto dva jevy jsou velmi důležitými pro vstup do školy a pozdější úspěšnost dítěte v ní. Impulzivita a labilita, v předškolním věku typická je na ústupu. Dítě je schopno se do určité míry ovládat, potlačit nebo naopak vyjádřit své city s ohledem na okolí. Rozvíjejí se vyšší city – sociální, etické, intelektové. Emoce mají velký vliv na celkovou pohodu žáků, s níž souvisí i úspěšnost ve škole. Podstatně převažuje citová ovlivnitelnost. V oblasti morálního vývoje dochází k e stabilizaci sociálních norem morálního jednání, ne však abstraktních.²²

„Heteronomní morálka určována druhými, především příkazy dospělých, se kolem 8. roku mění na autonomní; dítě uznává určité jednání za správné či nesprávné samo o sobě, bez ohledu na autoritu.“²³

Sebepojetí je v tomto období nesmírně důležité, obzvláště jeho kladná část. Pokud by dítě bylo neustále neúspěšné, může dojít k ohrožení hodnoty vlastního „já“. Obzvláště v případě, nejsou-li nové zkušenosti v odlišném prostředí školy, v souladu s dosavadním sebeobrazem. Nerozvíjí se pouze vnitřní stránka dítěte, důležitou součástí je sociální

²¹ HÁJEK, B., PÁVKOVÁ, J a kol. *Školní družina*. 3., aktualizované vydání. Praha: Portál, 2011, str. 28. ISBN 978-80-7362-900-2

²² ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, J. a kol. *Přehled vývojové psychologie*. 2.vyd. Olomouc:Univerzita Palackého, 2008, str. 97. ISBN 978-80-244-2141-4

²³ Tamtéž, str. 97

aktivita. Navazování nových vztahů s vrstevníky, učí se kooperaci s ostatními i soutěžení. Nejprve veškerý zájem obrací na sebe, na vlastní úspěchy, vše se ale pomalu mění a dítě bere ohled na kolektiv, jehož je součástí. Přichází pocit sounáležitosti a odpovědnosti jako celku.²⁴

Na řadu přicházejí i nové sociální role. Dítě si je snaží osvojit a vytváří tak své místo v kolektivu. Kolektiv mu na druhou stranu pomáhá vytvářet vlastní sebepojetí a sebevědomí. Děti v prvních třídách vytvářejí vztahy povrchní a spíše podle náhodného vzorce (přátelé jsou nejbližší spolužáci, nebo sousedi na sídlišti), až později se formují přátelství podle podobnosti povahy či společných zájmů.

Nejdůležitější součástí dětského světa, je však stále rodina. Aby se dítě vyvíjelo bez větších problémů, měla by rodina fungovat jako jistota, která poskytuje bezpečí. Pokud tento primární orgán selže a přestane tak plnit svou funkci, na duševním stavu dítěte se to negativně projeví.

3.3. Tělesný vývoj

Tato podkapitola vývojové charakteristiky dítěte v mladším školním věku se většinové odborné literatuře uvádí jako první a předchází tak ostatním rovinám vývoje. Zařadila jsem jej ve své práci jako poslední, abych zdůraznila vliv psychické a emocionální složky na fyzický stav dítěte. Pokud jsou všechny tři zmíněné prvky v souladu, podporují se navzájem a dítě se optimálně vyvíjí. Má možnost ke zdokonalování svých schopností, k získávání nových zkušeností a k celkovému růstu.

V tomto období dochází ke stálému růstu a to hlavně do výšky. Prodlužují se tak hlavně dolní končetiny a pokračuje formování páteře. Vývoj kostry tedy není dokončen, díky čemuž by se mělo dbát na správné návyky držení těla. Mezi typické znaky mladšího školního věku patří vývoj trvalého chrupu a nárůst výkonnosti a objemu svalstva i všech vnitřních orgánů. Případné poruchy tělesného vývoje mohou být vlivem nesprávné výživy, zanedbání hygienické či zdravotní péče nebo nedostatkem všestranných podnětů, obzvláště v citové oblasti.²⁵

Tělesný vývoj je velká proměnná, liší se nejen pohlavím, ale jsou v něm i velké individuální rozdíly. Motorický vývoj je postupně zklidňován. Děti si jsou svými pohyby

²⁴ ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, J. a kol. *Přehled vývojové psychologie*. 2.vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2008, str. 97. ISBN 978-80-244-2141-4

²⁵ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. 2.vyd. Praha: Portál, 2011, str. 88. ISBN 978-80-262-0030-7

jistější, umějí je koordinovat, přesněji zaměřit, účelněji využít, mají rychlejší reakce oproti předškolnímu období. Zlepšuje se hrubá i jemná motorika, proto je důležité v tomto věku cvičit a upevňovat předchozí dovednosti. Stále můžeme na dětech pozorovat radost z pohybu a fyzické aktivity, k nimž by měly mít co nejvíce příležitostí. Při psychické zátěži je pohyb opravdový pomocník, který z dítěte odejme vyvíjený tlak a vrátí mu zpátky duševní rovnováhu. Z tohoto důvodu by měla být fyzická námaha trvalou součástí denního režimu.

4. Školní družina

„Školní družiny jsou školská zařízení, která poskytují zájmové vzdělávání žákům z jedné nebo několika základních škol podle vlastního vzdělávacího programu, který jim umožňuje výrazně se profilovat podle zájmů a potřeb žáků. Školní družina slouží výchově, rekreační, sportovní a zájmové činnosti žáků v době mimo vyučování.“²⁶

Školní družina je nesporně důležitou součástí školy, i když mnohdy podceňovanou. Službu, kterou družina plní v zájmovém vzdělávání pro děti je více než významná. Dítě má po škole možnost vyzkoušet si širokou škálu různých forem pracovních a výtvarných činností, získává spoustu informací, které jsou praktické pro život a nejsou součástí školní docházky. Má tak otevřené dveře do dalších let zkoumání odlišných druhů aktivit a budoucích zájmů, s nimiž seznamuje jako první právě školní družina, ať už jde o kroužky nebo každodenní činnosti.

4.1. Vymezení školní družiny a legislativa

Zařazení školní družiny do právního systému je poměrně snadné. Spadá pod školský zákon č.561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání a pod vyhlášku č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání. Patří sem nejen družiny, ale i školní kluby a střediska volného času, jako jsou domy dětí a mládeže. Vzdělávání je tak dle těchto zákonů veřejná služba a uskutečňuje se podle školních vzdělávacích programů.

Zákon č.561/2004 Sb., určuje cíle a zásady vzdělávání (§ 2), náležitosti školních vzdělávacích programů (§ 3-5), práva a povinnosti žáků a jejich zákonných zástupců (§ 21-

²⁶ Školní družiny. [online]. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. c2013-2014, [cit. 2014-12-27]. Dostupné z:<http://www.msmt.cz/mladez/skolni-druziny>

22), dokumentaci školy a školských zařízení, strukturu vnitřních řádů (§ 30), úplatu za vzdělávání a školské služby (§ 123), povinnosti a pravomoci ředitele (§ 164-165).²⁷

Vyhláška č. 74/2005 Sb., vymezuje činnost školní družiny ve třech formách jako:

- Příležitostnou vzdělávací, výchovnou, tematickou a rekreační činnost nespojenou s pobytem mimo místo, kde právnická osoba vykonává činnost školského zařízení pro zájmové vzdělávání
- Pravidelnou vzdělávací, zájmovou a výchovnou činnost
- Využití otevřené nabídky spontánních činností²⁸

4.2. Historický pohled na družinu

Z historie víme, že výchova mimo vyučování byla v našich zemích už od doby J.A.Komenského. Způsob, jakým bylo dítě vychovááno, však záležel na mnoha okolnostech, neboť ještě neměl podobu institucí, na které dnes rodiče tolik spoléhají. Důležitou proměnou výchovy bylo postavení rodičů, ať už se jednalo o majetek nebo sociální status. Děti bohatších rodičů dostávaly vzdělání, které příslušelo jejich ekonomické situaci. Většinou, se jednalo o výuku soukromého učitele, který poskytoval přípravu v mnoha směrech. Vyučoval tanec, cizí jazyky, hru na hudební nástroj nebo třeba ruční práce, s ohledem na pohlaví jeho svěřence.

V zemědělských rodinách, které měly spoustu práce na poli, musely děti pomáhat, kde bylo potřeba. Na drahé učitele nebyly peníze ani čas, protože se rodiče bez přispění práce svých dětí mnohdy neobešli. Nebylo výjimkou, že společně obdělávalo půdu i několik generací najednou. Volného času tedy bylo opravdu málo a i ten většinou trávila rodina pohromadě. V 18 století byla dokonce i práce učitelů dobrovolná, protože neexistovaly žádné právní dokumenty, které by upravovaly práci učitelů volného času v době po vyučování. Přitom učitelé zaměřovali svou pozornost na předměty, které se ve škole nevyučovaly, jako byl zeměpis a dějepis, hudební výchova nebo přírodní vědy.

Největší problém s výchovou po vyučování přišel mezi 18. a 19 stoletím, kdy nastává velká společenská změna. Díky zrušenému nevolnictví se vlna obyvatelstva začala

²⁷ HÁJEK, B., PÁVKOVÁ, J a kol. *Školní družina*. 3., aktualizované vydání. Praha: Portál, 2011, str. 126. ISBN 978-80-7362-900-2

²⁸ TROJANOVÁ, I. Jak na školní družinu. *Řízení školy: odborný měsíčník pro ředitele škol*. Roč. 11, č. 10 (2014), str. 24-25. ISSN 1214-8679

stěhovat z vesnic do měst, kde většinou chudí obyvatelé doufali v lepší život. Práce v rozvíjejícím se průmyslu byla časově náročná a o to delší pro pracující rodiče, kteří si nemohli děti po vyučování vyzvednout. K tomuto problému přispělo hlavně zavedení povinné školní docházky: 6 prosince roku 1774 dochází k reformě školství, vyhlášené císařovnou Marií Terezií, vydáním Všeobecného školního řádu. Poprvé tak stát projevil zájem na vzdělávání veškerého obyvatelstva. Císařovnu k tomuto opatření vedla ekonomická nutnost, protože k přechodu z feudální na strojovou výrobu v manufakturách, bylo zapotřebí vzdělanějších pracovníků, kteří mohli ovládat i složité stroje.

„Základem tereziánské školské reformy bylo vybudování škol ve všech farních obcích. V menších městech a všech vsích s farou měly být zřizovány jedno nebo dvoutrídni školy triviální (podle 3 základních výukových předmětů – tzv. trivium: čtení, psaní a počtů, které měly být doplněny ještě náboženstvím a na venkově i základy hospodaření, ve městech pak dovednostmi potřebnými pro průmysl a řemesla), ve větších městech to měly být trojtrídni školy hlavní (již s několika učiteli, rozšiřující znalosti z triviálních škol a opět diferenciované na průmyslovou a zemědělskou výrobu), v Praze a v Brně školy normální, dovršující obecné vzdělání, které měly sloužit i jako školy vzorové.“²⁹

S rodiči plně zaměstnanými v manufakturách vznikl výchovný a sociální problém, nebylo o děti postaráno v době po vyučování. Neexistovala žádná instituce, která by se jich ujala, a proto na sebe z počátku vzaly díl péče dobročinné spolky. Zajišťovaly pro děti jídlo a přístřeší nebo oděvy. Bohužel jen příležitostně pořádaly nějaké zábavné či vzdělávací akce. Od 15. ledna roku 1865 se o tento druh výchovy postaral Americký klub dam, které podporoval Vojtěch Náprstek. Dámy organizovaly „...masové akce, tzv. dětské zábavy, což byly v podstatě školní výlety nebo odpolední vycházky s propracovaným programem. Tak například na jednu z prvních těchto akcí v červnu roku 1867 se dostavilo 90 klubistek a 1400 dětí ze dvou pražských škol z chudší části Prahy.“³⁰

Mezi další organizace, které se staraly o děti, i když šlo spíše o tělovýchovné aktivity, patřil Sokol či Orel a samozřejmě skautské organizace jako Junák. Později se uplatnily i mezinárodní organizace s převážně křesťanským zaměřením: YMCA nebo YWCA. Snaha těchto spolků byla záslužná, ale nebylo v jejich silách pokrýt veškeré obyvatelstvo. Konce

²⁹ MORKES, F. Největší reforma školství v dějinách, 230. výročí Všeobecného školního řádu. *Učitelské noviny* [online]. c2010-2013 [cit. 2014-12-28]. Dostupné z <http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=4731>

³⁰ Muzeum 3000 – Zpravodajský portál Národního muzea pro 3. tisíciletí [online]. *Národní muzeum*. c2012, [cit. 2014-12-28]. Dostupné z <http://www.muzeum3000.nm.cz/zajimavosti/americky-klub-dam-a-ceska-spolecnost-19-stoleti>

19 století tak vznikají oficiální snahy o zakládání institucí, jež by měly ve správě obce, které by pečovaly zejména o chudé děti školou povinné. První výsledky se objevují v roce 1885, kdy byl zřízen první útulek pražskou obcí v Praze na Vyšehradě. Postupně se útulky rozšířily na další obce př. Holešovice, Hradčany nebo Liberec, mezi jejich hlavní funkce patřil dohled nad dětmi a zajištění jejich bezpečnosti. Útulky zajišťovaly na tehdejší dobu širokou škálu služeb, kromě školních povinností zahrnovala i rekreační činnosti jako hry, výlety či cvičení, ale všechny oblasti dříve vyučované učiteli ve volném čase – činnosti výtvarné, hudební, literární, přírodovědné a vlastivědné.³¹

Rokem 1931 se přestává používat označení útulek a nahrazuje jej název družina (družiny pro školní mládež, později družiny mládeže). Družiny upouštějí od sociálně-charitativního charakteru a začínají je využívat i děti střední třídy, které nebyly chudé. Od vychovatelek je požadováno pedagogické vzdělání. Předpokládalo se, že díky práci kvalifikovaných pedagogů budou děti efektivněji využívat čas po vyučování. Družiny však stále nebyly součástí škol, jednalo se o mimoškolní instituce, kterých ještě bylo příliš málo na to, aby mohly ovlivnit podstatnou část populace.

Průlom v této situaci nastává v roce 1945, kdy dochází k nárůstu počtu družin, z důvodů následných společenských změn. Šlo nejen o zaměstnanost žen, které už nezůstávaly jen v domácnosti, ale v centru pozornosti byl i význam kolektivní výchovy. Největší změnu však družina zaznamenává po přijetí školského zákona v roce 1960. Již předtím, roku 1948 dochází k propojení škol s družinami, které se tak staly jejich součástí. Díky školskému zákonu jsou družiny ustanoveny pro výchovu mimo vyučování dětí mladšího školního věku, tedy od prvního do pátého ročníku. Školní kluby se pak měly postarat o děti od šestého do devátého ročníku v době mimo vyučování, školní klub i školní družina se tak začlenily do každodenního rytmu škol. Vznikaly také školy s celodenní výchovnou péčí, od nich se však postupně upouštělo. Dnes existují ve formě komunitních škol, které propojují život v obci se školními povinnostmi a bohatou nabídkou zájmových činností.³²

V dnešní době se tedy činnost školních družin a klubů řídí především vyhláškou MŠMT č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání, neboť se jinými dalšími vydanými školskými zákony, směrnicemi, vyhláškami ani dalšími dokumenty MŠMT ČR nic

³¹ HÁJEK, B., PÁVKOVÁ, J a kol. *Školní družina*. 3., aktualizované vydání. Praha: Portál, 2011, str. 20. ISBN 978-80-7362-900-2

³² HÁJEK, B., PÁVKOVÁ, J a kol. *Školní družina*. 3., aktualizované vydání. Praha: Portál, 2011, str. 20-21. ISBN 978-80-7362-900-2

podstatného nezměnilo. Ráda bych ještě zmínila vliv roku 1978, kdy se objevila možnost založit školní družinu či klub jako samostatné mimoškolní zařízení, bude-li to účelné.

Situace počtu družin v ČR je podle webových stránek MŠMT ČR následující: „Počet školních družin zůstává v posledních pěti letech stabilní – ve školním roce 2012/2013 jich existovalo v České republice 3 974.“ a dále navazuje informacemi o počtu žáků, kteří využívají školní družinu v rámci pravidelné školní docházky: „Ve školním roce 2012/2013 navštěvovalo školní družiny 269,9 tis. žáků, tj. o 18,3% více než ve školním roce 2007/2008. Podíl žáků ve školních družinách vztahený k počtu žáků 1. stupně meziročně roste a v posledních pěti letech překračuje hranici 50% (53,3% v roce 2012/2013).“³³

4.3. Cíle a funkce školní družiny

„Zájmové vzdělávání ve školní družině naplňuje svými specifickými prostředky obecné cíle vzdělávání dané školským zákonem. Jde zejména o rozvoj žáka, jeho učení a poznání, osvojování základů hodnot, na nichž je založena společnost, získávání osobní samostatnosti a schopnosti projevat se jako samostatná osobnost působící na své okolí.“³⁴

Školní družina musí během doby svého provozu pojmout velké množství žáků, a i tento počet se během dne často mění. Děti odcházejí na kroužky nebo domů, jiné se z kroužků zase vracejí zpátky do družiny. Aby byl zajištěn hladký průběh těchto akcí, jsou družiny rozděleny na oddělení s nejvyšším počtem zapsaných dětí do 30. U většiny jde o pravidelnou docházku, tedy minimálně tři nebo více dnů v týdnu. Družina je primárně určena žákům prvního stupně základní školy, ale mohou se udělit i výjimky, kdy chodí spolu s mladšími dětmi i starší spolužák z druhého stupně. Zájmové kroužky zřizované družinou mohou navštěvovat i děti, které nejsou přihlášení k pravidelné docházce ve školní družině. Tyto aktivity mohou být vedeny samotnými vychovatelkami, učiteli, externími pracovníky nebo rodiči a může za ně být žádána úplata.

Cíle výchovy – školní družina by měla nabízet dítěti nejen pestré zaměstnání a činnosti, ale i možnost rozvíjet specifické schopnosti jednotlivých žáků. V neposlední řadě je zde příležitost k hraní a zábavě. Děti mají jedinečnou příležitost najít si zde kamarády mimo školní lavice, spolužáky z jiných tříd, které by nemuseli jinak potkat. Setkávají se

³³ Školní družiny. [online] *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy*. c2013/2014. [2014-12-31]. Dostupné z <http://www.msmt.cz/mladez/skolni-druziny>

³⁴ HÁJEK, B a kol. *Jak vytvořit vzdělávací program pro školní družiny*. 1 vyd. Praha: Portál, 2007, str. 20. ISBN 978-80-7367-233-1

s různými konflikty, které se učí řešit a vždy je pro ně k dispozici vychovatel, který jim za všech okolností podá pomocnou ruku. Cíle výchovy ve školní družině jsem se rozhodla formulovat podle školského zákona, který je stanoví v §2 v odstavci 2 a) až g) následovně:

- a) *rozvoj osobnosti člověka, který bude vybaven poznávacími a sociálními způsobilostmi, mravními a duchovními hodnotami pro osobní a občanský život, výkon povolání nebo pracovní činnosti, získávání informací a učení se v průběhu celého života,*
- b) *získávání všeobecného vzdělávání nebo všeobecného a odborného vzdělání,*
- c) *pochopení a uplatnění zásad demokracie a právního státu, základních lidských práv a svobod spolu s odpovědností a smyslem pro sociální soudržnost,*
- d) *pochopení a uplatňování principu rovnosti žen a mužů ve společnosti,*
- e) *utváření vědomí národní a státní příslušnosti a respektu k etnické, národnostní, kulturní, jazykové a náboženské identitě každého,*
- f) *poznání světových a evropských kulturních hodnot a tradic, pochopení a osvojení zásad a pravidel vycházejících z evropské integrace jako základu pro soužití v národním a mezinárodním měřítku,*
- g) *získání a uplatňování znalostí o životním prostředí a jeho ochraně vycházejí ze zásad trvale udržitelného zdroje a o bezpečnosti a ochraně zdraví.³⁵*

Cíle by měly být pravidelně sledovány a dodržovány, při všech činnostech školní družiny.

Ve světle těchto cílů, které by měli mít na paměti nejen ředitelé škol, ale i všichni pracovníci školních družin, by se mělo docházet k naplňování určitých kompetencí. Kompetence jsou souborem schopností a znalostí s nimiž souvisí postoje a hodnotová orientace. Tyto prvky jsou předpokladem k výkonu činnosti. Mezi tyto kompetence patří kompetence k učení, k řešení problémů, komunikativní kompetence, sociální a interpersonální kompetence, ale i občanská kompetence a kompetence k trávení volného času.³⁶

³⁵ Školský zákon [online]. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy*. c2013/2014. [2014-12-31]. Dostupné z <http://www.msmt.cz/mladez/skolni-druziny>

³⁶ HÁJEK, B., PÁVKOVÁ, J a kol. *Školní družina*. 3., aktualizované vydání. Praha: Portál, 2011, str. 11-12. ISBN 978-80-7362-900-2

Dítě je tak v družině vychovávané v mnoha směrech. Učí se učit tak, aby jej daná látka bavila a ono samo získávalo znalosti bez poznání, že se učí. Podporuje se v něm nejen touha po informacích, ale i chuť do nového vzdělávání. Žáci mají možnost si ve třídě vyzkoušet řešení široké škály problémů, ať už sociálních se spolužáky nebo praktických pro život. Nacházení několik cest k vyřešení a následné porovnávání s ostatními, je velkým přínosem, protože tak každé dítě získává více pohledů na věc. S tímto jevem souvisí i komunikace, kterou tak nevědomky žák procvičuje, rozvíjí a získává nové způsoby vyjadřování. Díky hrám a činnostem v družině se děti učí plánovat a realizovat své úkoly. Umějí se domluvit na určitých pravidlech, které budou dodržovat. Prosazují se, nikoli na úkor druhých, zvládnou se vcítit do slabších. Rozlišují nespravedlnost a dovedou se bránit šikaně. Důležitá je však stále prevence, kterou by měl vychovatel brát jako neměnnou součást každodenního dne. Nepodceňovat náznaky jakéhokoli sociálně-patologického jevu a zasáhnout okamžitě. Děti by měly být pravidelně poučovány o pojmech jako je gamblerství, drogová závislost, nesnášenlivost, agresivita i o tom, jak se jim bránit.

Funkce školní družiny – čas, který dítě tráví ve školní družině, by se dal vymezit, na pomezí mimopracovního času a volného času, tedy době, kterou může dítě věnovat, čemukoli chce. Školní družina tak slouží k výchově, vzdělávání a rekreaci. Svou funkci naplňuje činnostmi odpočinkovými – klidové činnosti, rekreační i zájmové a patří sem i příprava na vyučování.

4.4. Formy činností a jejich obsah ve školní družině

Dle vyhlášky č. 74/2005 Sb. Existují tyto formy vzdělávání pro školní družinu: pravidelné činnosti, příležitostné akce a spontánní činnosti. Školní družina dále nabízí odpočinkové činnosti a přípravu na vyučování.

Pravidelné činnosti – jsou určené týdenní skladbou zaměstnání, patří sem zájmové kroužky nebo činnosti a zahrnuje i fyzickou aktivitu, jako jsou pravidelné pobyty venku.

Příležitostné akce – vyskytují se v průběhu roku, jako reakce na roční období, svátky, vánoce, velikonoce, besídky, trhy, výlety, kino... Přesahují tedy rámec jednoho oddělení, připravuje je většinou celá družina, někdy i pro širokou veřejnost a počítá se i s účastí rodičů (vánoční trhy)

Spontánní činnosti – patří do každodenního programu družiny, ale žáci si je organizují sami, jedná se o hry v rámci družiny, klidové činnosti po obědě či po návratu

z procházky. Vychovatel v této době dbá o bezpečnost žáků, navozuje pocit bezpečí, případně podněcuje aktivity.

Odpočinkové činnosti – jedná se o souhrn klidových činností a aktivního odpočinku. Patří sem poslech pohádek, individuální hry nebo rekreační činnosti. Odpočinkové činnosti mají funkci kompenzace zátěže z vyučování.

Příprava na vyučování – zahrnuje mnoho aktivit, které podněcují a upevňují nově nabyté poznatky ze školy v praxi. Jedná se o výlety do přírody, besedy či povídání o zvířatech, didaktické hry, procvičování slovní zásoby, práce s knihou nebo čtení nahlas.

Děti si mohou vypracovávat i úkoly, ale vychovatel zde není v roli učitele. Neopravuje chyby, jen kontroluje a upozorňuje na možnost opravy, ale žák si musí případné nedostatky najít sám. Důležitý je i kontakt vychovatele s učitelem, aby vedení přípravy na vyučování probíhalo co možná nejlépe. Samotný čas na práci je pro děti velmi důležitý, na úkoly se potřebují soustředit, proto je dobré tyto činnosti zařazovat v době klidu. Většinou po 15 hodině, kdy v odděleních zůstává méně dětí. Toto opatření je v souladu s křivkou výkonnosti dítěte.³⁷

Režimové momenty – neboli doba, kdy se děti převlékají, stojí frontu na oběd, myjí si ruce, přecházejí z jedné lokace do druhé apod. Cílem vychovatelek v tomto čase je minimalizovat ztrátu času, snaží se ji pro děti zautomatizovat, aby ji dělaly, pokud možno sami.

Jednou z důležitých činností školní družiny je nácvik sociálních dovedností. Vychovatel musí denně řešit jak drobné šarvátky, tak větší konflikty mezi žáky. Aspekty problémového chování se dají lépe omezit, je-li nějakou formou nacvičováno sociální chování. Díky sociálním dovednostem, jsou děti lépe připraveni, na život ve společnosti, k tomu patří i sociální kompetence:

- *„schopnost vyjádření odlišného názoru, než jaký je zastáván vrstevníky, rodiči nebo učiteli;*
- *schopnost požádat o jakoukoli laskavost osoby v sociálním okolí;*
- *schopnost zahájit rozhovor s druhým spolužákem nebo dospělým;*
- *schopnost odmítnout návrh, se kterým dítě nesouhlasí;*

³⁷ HÁJEK, B a kol. *Jak vytvořit vzdělávací program pro školní družiny*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007, str. 27. ISBN 978-80-7367-233-1

- *schopnost pozvat vrstevníka k účasti na nějaké činnosti nebo hře;*
- *schopnost pochválit druhého;*
- *schopnost přijmout pochvalu;*
- *schopnost požádat o pomoc při řešení určitého problému;*
- *schopnost odolat tlaku vrstevníků chovat se nevhodným způsobem.* ³⁸

Sociální učení je forma pedagogicko-psychologického přístupu, která má tyto specifické části: 1. **Modelování** – uměle vytvořená situace, na kterou dítě reaguje, 2. **Hraní rolí** – žák se snaží na sebe vzít roli, na kterou většinou není zvyklý nebo se takto nikdy nechoval a hrát jí, 3. **zpětná vazba** – je zpětné pochopení hraní určité role, posouzení jeho výkonu, zda dokázal navodit cílové chování, 4. **přenos získaných sociálních zkušeností do každodenního chování žáka.**³⁹

4.5. Principy práce ve školní družině

Práce ve školní družině využívá v hojné míře dva základní principy: hru úzce spjatou se základy zážitkové pedagogiky.

Zážitková pedagogika – učení a výchova zážitkem je komplexní a aktivní proces, který spojuje zážitek, poznání, vnímání a chování v rovnováze s emoční, fyzickou a intelektuální stránkou. Zážitkovou pedagogiku nejlépe poznáme právě skrze hru. Hra nabízí výzvu či překážku, kterou musí její účastník překonat, ať už v týmu nebo jako jednotlivec. Také nabízí různé polohy pro hraní v rámci prostředí, rolí či vztahů. Účastník pak má možnost prožít pestrou škálu emocí, najít v sobě určité síly, schopnosti, které dříve neznal či nepoužíval, může se vcítit do rolí, které si nezkusil (i slabý člen kolektivu může být v roli silného) a lépe tak pozná nejen svou vlastní osobnost, ale i své místo ve skupině.⁴⁰

Hráči si skrze hru upevní všechny nové informace, získají silné prožitky a je zde prostor pro sociální učení – děti mají důvěru v sebe sama, ale i v ostatní. Na konci hry by měla proběhnout reflexe, která zpětně přispěje k uvědomění si vlastních chyb či silných

³⁸ HÁJEK, B., PÁVKOVÁ, J a kol. *Školní družina*. 3., aktualizované vydání. Praha: Portál, 2011, str. 83-84. ISBN 978-80-7362-900-2

³⁹ Tamtéž, str. 85

⁴⁰ HÁJEK, B a kol. *Jak vytvořit vzdělávací program pro školní družiny*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. 128, str. 28. ISBN 978-80-7367-233-1

stránek a zároveň je zpětnou vazbou pro vychovatele, co ve hře fungovalo a nefungovalo, které části bude potřeba zlepšit apod.

Hra - je jedním z nejdůležitějších prostředků pro harmonický rozvoj jedince. Je nenahraditelným prostředkem výchovy, kde si můžeme ověřit své teoretické poznatky, životní zkušenost a úroveň dovedností. Ve hře vzniká úplně nový svět, který lidem umožňuje prožít úplně odlišné role a typy chování, které jim zprostředkují zkoumat jiné interakce s okolím a experimentovat.

Základní rysy hry

Cíl – je nejdůležitější a někdy je snadné zaměnit jej s prostředky. Cíl hry určuje kudy jak a kam hru povedeme. Pokud zapomeneme stanovit cíl hra ztrácí smysl.

Libreto – uvedení hry. Jakou má ideu, myšlenku či příběh a zaměření se na určitou oblast. Atmosféra

Motivace – vtažení hráčů do hry a touha ji hrát

Pravidla – popis herního děje, zvláštnosti prostředí, zadání, rozsah, časová ohraničenost, instrukce úlohy

Kritéria her

Jsou zjednodušeně řečeno základní informace o hře, které se vztahují k mnoha veličinám. Uvádíme v nich: název hry, pramen nebo autora hry, jakou zátěž klade na hráče (ať už psychickou nebo fyzickou), kolik času nám zabere hru hrát a jak dlouhý časový úsek je nutný k její přípravě, kolik je minimální počet hráčů k hratelosti hry, pro jakou věkovou kategorii je určena, jaké prostředí je pro ni příhodné, popřípadě je dobré vzít v úvahu i roční období a v neposlední řadě i materiál k její realizaci. Nutné jsou i poznámky ke hře už odehrané, které pomohou při příštím hraní zkvalitnit průběh celé aktivity.

Role her

Hra většinou plní několik funkcí zároveň. Hra je vždy prostředkem, ne cílem.

Nové prostředí – svět hry je oddělitelný od reality. A to i v případě, že se na realitě zakládá, protože nutí své účastníky pohlížet na známý svět z jiného úhlu. Takový efekt může plnit atmosféra spojená s konkrétní hrou.

Objevování sebe sama – účastníci ve hře reagují na nové podněty a dělají často věci, o kterých se dosud domnívali, že je nezvládnou. Mají tak možnost odhalit své nebo spoluhráčovy, dosud neobjevené stránky.

Zkoumání sociálních interakcí – hra nám umožňuje „zahrát“ si nové role, můžeme testovat různé způsoby jednání a jejich reakce na ně. „Kdo si hraje nezlobí“ v tomto případě platí dvojnásob, protože právě ona zábava, pomáhá zvyšovat vnitřní motivaci a odbourávat společenské předsudky a stres.

Rozvoj dovedností – většinou v hrách více rozvíjíme dovednosti a postoje než znalosti. Můžeme rozvíjet: kreativní dovednosti, sociální, fyzické, intelektuální nebo ovládání našich emocí.⁴¹

Typy her

Inscenační hry – u těchto her nemusí být předem jasný cíl, hráči spíše „bojují“ sami se sebou. Musí přemýšlet nad hrou jako nad složitým úkolem, protože skutečným cílem hry je prozkoumat proces řešení a dopad, který na účastníky má.

Iniciativní hry – patří sem hlavně seznamovací hry nebo rozechříváčky do 15 minut. Mají jasně specifikovaný úkol, ať už fyzický nebo intelektuální.

Hry v rolích (dramatické hry) – účastníci přijímají roli někoho buď absolutně odlišného (fiktivní hra) nebo naopak někoho, kdo se jim velmi podobá (simulační hry) a společně začínají hrát příběh a rozvíjí ho. Mohou hrát i za historické postavy (charakterizace), jen je potřeba, aby instruktor dobře znal svou skupinu a věděl, jaká role bude pro kterého člena skupiny ta pravá.

Psychologické hry – na účastníky jsou v těchto hrách nakládány vyšší emoční nároky a proto je dobré, aby tyto hry uváděl instruktor velmi opatně a byl zkušeným psychologem či terapeutem.

Simulační hry – účastník vstupuje skrze simulované prostředí a atmosféru do sociální role, která se může po čase stát dokonce jeho vlastní. Role je určena k tréninku specifických dovedností, které vedou k řešení určité situace v reálném prostředí.

Sociodramata – jsou hraní rolí v situacích, které zahrnují normy jiné kultury s cílem porozumět jí, pochopit a vcítit se do ní. Principem je znát základní údaje o obou

⁴¹ FRANC, D., ZOUNKOVÁ, D., MARTIN, A. *Učení zážitkem a hrou: praktická příručka instruktora*. 1 vyd. Brno: Computer Press, 2007, str. 67-69 ISBN 978-80-251-1701-9

protipólech sociodramatu, umět je vysvětlit a zdůvodnit. Umožňuje hráčům pochopit jiné kultury, postoje, zájmy, potřeby skupin nebo osob.⁴²

5. Školní vzdělávací program (ŠVP)

Zákon 561/2004 Sb, o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, definuje vzdělávací programy pro všechny typy škol v §3. V §4 se věnuje pouze rámcovým vzdělávacím programům: „...stanoví zejména konkrétní cíle, formy, délku a povinný obsah vzdělávání...“⁴³ v §5 se stejným způsobem věnuje školním vzdělávacím programům a to ve dvou případech. Pro ŠVP, pro který je stanoven rámcový vzdělávací program a pro vzdělání, pro které není rámcový vzdělávací program stanoven, jako jsou školská zařízení, kterým se budu věnovat. ŠVP: „...stanoví zejména konkrétní cíle vzdělávání, délku, formy, obsah a časový plán vzdělávání, podmínky přijímání uchazečů, průběhu a ukončování vzdělávání, včetně podmínek pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, označení dokladu o ukončeném vzdělání, pokud bude tento doklad vydáván. Dále stanoví popis materiálních, personálních a ekonomických podmínek a podmínek bezpečnosti práce a ochrany zdraví, za nichž se vzdělávání v konkrétní škole nebo školském zařízení uskutečňuje.“⁴⁴

5.1. Obsah ŠVP

Z výše uvedené citace se dají vybrat tyto části:

- Konkrétní cíle vzdělávání
- Délka, formy, obsah a časový plán (popř. evaluace činnosti školní družiny)
- Materiální, personální a ekonomické podmínky
- Bezpečnost práce a ochrana zdraví
- Podmínky pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami

⁴² FRANC, D., ZOUNKOVÁ, D., MARTIN, A. *Učení zážitkem a hrou: praktická příručka instruktora*. 1 vyd. Brno: Computer Press, 2007, str. 69-72. ISBN 978-80-251-1701-9

⁴³ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), jak vyplývá z pozdějších změn. *Sbírka zákonů*. 2.9.2008. ISSN 1211-1244

⁴⁴ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), jak vyplývá z pozdějších změn. *Sbírka zákonů*. 2.9.2008. ISSN 1211-1244

Dále do obsahu ŠVP můžeme zařadit:

- Analýzu školní družiny – silné a slabé stránky

Přílohou ŠVP může být vnitřní řád školní družiny.

ŠVP školní družiny může navazovat na program školy a vzájemně se s ním doplňovat. Školní vzdělávací program vydává ředitel školy nebo školského zařízení.

ŠVP by měl být kolektivní prací, na které se podílí celý pedagogický sbor. Zároveň je jeho velkou výhodou tvorba pro konkrétní a dobře známé prostředí, lze v něm využít specifika každé školy a jejich žáků. ŠVP školní družiny se během celého školního roku vyvíjí, není tedy striktně daný, i když jeho osnova by se už měnit neměla.

5.2. Klíčové kompetence

Při tvorbě školního vzdělávacího programu můžeme vycházet z rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání a oborů, které jsou v něm obsaženy či z vlastního školního vzdělávacího programu, kde družina působí. Z druhého zmíněného lze převzít určité tematické členění, avšak zároveň neopakovat látku nebo postupy z hodin. V každé oblasti je třeba stanovit jednotlivé vzdělávací cíle, okruhy činností, akcí a aktivit, které žák postupně získá. Z tohoto důvodu je nutné, aby vychovatel přesně věděl, jakou látku se žáci učí v příslušných ročnících a mohl jí efektivně prohloubit. K tomu slouží kompetence:

- Kompetence k učení – žák se učí nejen spontánně, ale i vědomě, umí si klást otázky a hledat na ně odpovědi, učí se experimentovat, práci dokončí, umí ohodnotit svou práci i kriticky, dokáže aplikovat své zkušenosti do praxe a k dalšímu učení
- Kompetence k řešení problému – všímá si podobných situací a aplikuje už známé řešení problému, plánuje a promýšlí postup řešení, hledá nové postupy umí kreativně řešit problémy spontánně, všímá si problémů a snaží se je vyřešit, ví že vyhýbání se problému nevede k cíli
- Komunikativní kompetence – ovládá komunikaci, mimoslovní i řečovou, umí vyjádřit svůj názor, zapojuje se do diskuze, umí promluvit s dospělými i vrstevníky, vyjadřuje se písemně a dokáže naslouchat druhým, vyhodnocovat jejich gesta, sám na ně adekvátně reagovat

- Sociální a interpersonální kompetence – spolupracuje ve skupině, umí řídit a plánovat, hodnotit a odhadnout rizika, přijímat kompromisy, je tolerantní, respektuje ostatní, dokáže samostatně rozhodnout o svých činnostech a přijmout za ně odpovědnost, dokáže se prosadit, ale je ohleduplný, rozpozná vhodné a nevhodné chování
- Občanské kompetence (kompetence činnostní) – žák si uvědomuje práva svá i druhých, rozpozná agresivitu i nespravedlnost, chová se zodpovědně i s ohledem na zdravé a bezpečné prostředí, rozpozná šikanu a dovede se jí bránit, váží si tradice a kulturního dědictví
- Kompetence k trávení volného času – tráví účelně svůj volný čas, umí si sám vybrat vhodnou činnost podle svých dispozic, rozvíjí své zájmy.⁴⁵

5.3. Využití vzdělávacího programu základního vzdělávání

Jak už jsem zmínila výše, návaznost na vzdělávací program je důležitou součástí tvorby ŠVP. Témat daných pro rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání je celkem deset i s doplňujícími vzdělávacími obory.

Devět hlavních témat je následujících: Jazyk a jazyková komunikace, matematika a její aplikace, informační a komunikační technologie, člověk a jeho svět, člověk a jeho společnost, člověk a příroda, umění a kultura, člověk a zdraví, člověk a svět práce.

„Při strukturování nově koncipovaného plánu se bude pravděpodobně nejvíce inspirovat kapitolou Člověk a jeho svět, která je stanovena pouze pro první stupeň ZŠ.“⁴⁶

Téma Člověk a jeho svět můžeme rozdělit na několik podtémat:

- I. Místo, kde žijeme – nejen družina, ale i celé město či vesnice, kde se nacházíme, výlety po okolí, cesta do školy, celková orientace v prostoru, které obýváme
- II. Lidé kolem nás – poznáváme authority, víme jak se k nim chovat, návyky ve společnosti, stolování, uvědomujeme si význam tolerance, empatie a vzájemné úcty. Zjišťujeme míru povinností a našich práv mezi ostatními

⁴⁵ HÁJEK, B a kol. *Jak vytvořit vzdělávací program pro školní družiny*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007, str. 22-23. ISBN 978-80-7367-233-1

⁴⁶ HÁJEK, B., PÁVKOVÁ, J a kol. *Školní družina*. 3., aktualizované vydání. Praha: Portál, 2011, str. 53. ISBN 978-80-7362-900-2

- III. Lidé a čas – uvědomujeme si čas, jak plyne, hierarchie událostí, proč čas měříme a čím, budování správného režimu dne
- IV. Rozmanitost přírody – vycházky do přírody, poznáváme zvířata, která v ní žijí, učíme se roční období a jejich zvláštnosti, chování v přírodě a k přírodě, rozlišování živé a neživé přírody
- V. Člověk a jeho zdraví – poznávání sebe sama, být odpovědný za své zdraví, ale být ohleduplný i ke zdraví ostatních, poučení o nemocech, prevenci a o zdraví samotném⁴⁷

„Při strukturování aktivit vzdělávacího programu školní družiny můžeme vycházet např. také ze čtyř základních pilířů učení, které formulovala organizace OSN pro vědu, výchovu a kulturu UNESCO:“⁴⁸

1. Učit se znát – objevujeme nové věci, analyzujeme a získáváme poznatky, dáváme je do souvislostí, získáváme nové vědomosti, řešíme problémy
2. Učit se „jak na to“ – komunikujeme a získáváme návyky a dovednosti, které jsou důležité pro náš život
3. Učit se žít společně – pracujeme na soužití s jinými lidmi, dokážeme s nimi komunikovat, řešit společně problémy, učíme se znát svá práva a povinnosti, rozvíjíme empatii a toleranci, osvojujeme si pravidla společenského chování
4. Učit se být – zakládáme v jedinci návyky pro zdravý životní styl, rozvíjíme jeho vnitřní kvality a budujeme hodnotový systém⁴⁹

Výhodou specifikace práce ve školní družině je velká variabilita členění činností. Není nutné držet se striktně tématu, ale propojit jej s dalšími činnostmi tak, aby vznikl celek, který vede k posilování kompetencí žáků. Program musí vycházet především z místních podmínek – materiálních, prostorových, personálních a demografických. Měl by být sladěn nejen se vzdělávacími programy, ale i s plány činností učitelů žáků příslušných tříd.

⁴⁷ HÁJEK, B., PÁVKOVÁ, J a kol. *Školní družina*. 3., aktualizované vydání. Praha: Portál, 2011, str. 54-55. ISBN 978-80-7362-900-2

⁴⁸ Tamtéž, str. 51

⁴⁹ Tamtéž, str. 51

6. Projekt: Cesta časem

Celý projekt: Cesta časem, je postupnou realizací celoročního plánu ve školní družině. Tento plán byl vymyšlen a koncipován v souladu se Školním vzdělávacím programem Základní školy Špitálská. Na jeho tématu a základních bodech se podílely všechny vychovatelky, koncept je tedy kolektivní prací, již jsem byla součástí. Každá z nás, si poté přizpůsobila tento plán svému vlastnímu oddělení a vytvořila tak kreativní program na celý rok.

Ve většině textu bude použito „my“ místo „já“, protože v přípravné fázi projektu jsem spolupracovala s vychovatelkami a učiteli, v realizační fázi zase s dětmi.

6.1. Základní myšlenka projektu

Hlavním aspektem tohoto projektu je přirozené podpoření zájmu dětí o historii prostřednictvím tematických her, příběhů, pohádek, kvízů, logických hádanek a výrobků. Díky těmto pomocníkům, lze přivést dětského klienta k hlubšímu poznání důležitých kapitol našich dějin. Nejedná se však o učení, jako ve škole. Projekt se snaží učit tak, aby dítě samo nepoznalo, že tento proces probíhá. Zábavná forma, zde hraje nejdůležitější roli. Cesta časem je primárně určena pro děti ve školní družině, kde je také realizována.

V této práci se budu zabývat hypotézou, že vytvořený projekt zaměřený na historii svým obsahem vyvolá v dětech větší zájem o dějiny, podpoří jejich schopnost práce ve skupině alepší jejich motorické dovednosti.

„Člověk opracovává kameny a používá je k zatloukání, sekání, škrábání...

Podřizuje si přírodu, ochočuje zvířata, ovládá oheň a staví megality...

Vznikají první města, je vynalezeno písmo, rozvíjí se obchod a je nastolena monarchie... Člověk dokáže kout železo a zkrotit koně... a historie může začít.“⁵⁰

6.2. Cílová skupina

Projekt je zacílený na děti navštěvující první stupeň základní školy. Konkrétně na druhou třídu a jejich věk se pohybuje mezi 7-9 lety. Minimálně dvě děti měly odloženou školní docházku. Celkový počet dětských klientů ve skupině byl od září 2014 do března

⁵⁰ ANDRÉ-SALVINI, B. *Úsvit civilizací*. 2. vyd. Bratislava: Gemini, 1993, str. 98. ISBN 80-7161-016-X.

2015 dvacet šest. Jedno z dětí během této doby přešlo na jinou školu a další, které původně do družiny nechodilo, se k docházce přihlásilo. Od dubna do konce června 2015 přišel do školy nový žák, který navýšil kapacitu družiny na dvacet sedm žáků. Složení třídy z hlediska pohlaví bylo vyrovnané, od září 2014 do března 2015 navštěvovalo mé oddělení 13 dívek a 13 chlapců. Později byl počet chlapců navýšen na 14 a počet dívek zůstal stejný až do doby odevzdání této práce (květen 2015). Všechny děti spolu však nechodí do třídy. Moje oddělení se skládá ze dvou tříd. Z 2.A navštěvuje družinu všech 18 dětí (později od dubna 2015 je jich 19) a z 2.B jen polovina a to 8 dětí.

6.3. Charakteristika organizace

Projekt „Cesta časem“ je realizován v prostorách základní školy Špitálská, se sídlem ve Špitálské ulici číslo 789, na Praze 9, ve Vysočanech.

Školu vede paní ředitelka PaedDr Alena Nídllová a zřizovatelem organizace je Městská část Praha 9.

Materiální podmínky - v budově školy, se nachází 18 učeben a další výuku zajišťují speciální učebny: cvičná kuchyňka, dvě počítačové pracovny, informační centrum. Nechybí ani školní kuchyň a prostorná jídelna. Nedílnou součástí je i tělocvična, školní hřiště a detašované pracoviště „Bumbálek“, kde se nacházejí ještě dvě učebny, také využívané v odpoledních hodinách pro družinu. Pedagogičtí pracovníci mohou vzít děti na lanové hřiště Prosek nebo do přilehlého parku.

Vzhledem k velkému počtu dětí byl tento školní rok (2014/2015) navýšen počet družin na 7, na rozdíl od roku minulého (2013/2014), kdy jich bylo pouze 6. V každém oddělení, je maximální možný počet dětí 30.

6.4. Sestavení programu

Program je sestaven na základě celoročního plánu (viz příloha č. 2.). Každému měsíci je hierarchicky přiděleno určité období dějin, od pravěku po současnost. Prvním měsícem je září, které funguje jako úvod k celoročnímu programu. Děti se dozvídají, jak bude vše probíhat, který měsíc se bude zabývat jakým tématem a jak proběhne ukončení v červnu.

V říjnu začne realizace plánu v pravěku, pokračovat budeme starověkým listopadem v Řecku a Římě, v prosinci poznáme Čínu, v lednu Egypt za doby Faraónů, únor a březen strávíme ve středověku, duben v novověku, v květnu si připomeneme

nejnovější období a červnem zakončíme putování dějinami, kde si zároveň děti vyzkouší nové znalosti v závěrečné hře.

Některá období roku, jako únor a březen, se zabývají stejným úsekem dějin - středověkem, protože bylo třeba zohlednit pravidelné akce školy, konající se v těchto měsících. Na únor každoročně připadá masopustní karneval, spojený s výrobou masek a výzdobou jídelny. V březnu vrcholily přípravy na Velikonoce. Z těchto časových důvodů bylo nutné středověku věnovat více prostoru.

Cestování časem

Pravěk: „*Pravěcí lovci...Vykopávky, uskutečněné v údolí Ambrona ve Španělsku, nám ukazují způsob života představitelů druhu Homo erectus, kteří v těchto místech žili před asi 300 000 lety. Nálezy nářadí, zpracovaných ze surovin, které nejsou v této oblasti dostupné, svědčí o tom, že se lidé na lov pečlivě připravovali.*“⁵¹

Starověk: „*Obléhání Tróje...O trojské válce vypráví Íliás. Trojský princ Paris unesl krásnou Helenu, manželku spartského krále Meneláa. Achajští hrdinové nalodili svá vojska na 1200 lodí a pod vedením mykénského krále Agamemnóna, Meneláova bratra, vypluli do Malé Asie. Teprve po deseti letech obléhání Tróje se vítězství přiklonilo na stranu Řeků. Odyssea opěvuje Odysseův návrat do rodné Ithaky.*“⁵²

Čína: „*Král byl považován za prostředníka mezi nebesy, člověkem a zemí, proto byl nazýván „synem nebes“. Jeho morální kvality byly zárukou přírodního řádu. Jeho právem i povinností bylo každoroční vydávání kalendáře.*“⁵³

Egypt: „*Starí Egypťané se domnívali, že správný běh světa je závislý na dobrém rozpoložení bohů. Bylo tedy nutné udržovat si jejich náklonost. To bylo úkolem faraóna, jehož lidé chápali jako boha na zemi a ztotožňovali jej s Horem. Jenom on mohl v soukromí kaple vstupovat do kontaktu s bohy.*“⁵⁴

Středověk: „*Turnaje...Pozvání se rozesílala po celém kraji do vzdálenosti 20 mil. Ze všech stran se sjeli rytíři, po skupinách i jednotlivě; velké feudální pány doprovázejí*

⁵¹ BUFFETAUT, É. *Od Velkého třesku k člověku*. 3. vyd. Praha: Gemini, 1994, str. 90. ISBN 80-85820-27-7.

⁵² BARBOTIN, Ch. *Egypt a starověké Řecko*. 2. vyd. Ilustrace Philippe Biard. Praha: Gemini, 1994, str. 252. ISBN 80-85820-25-0.

⁵³ ABDOURAHMANE, B. *Staré civilizace*. 2. vyd. Praha: Gemini, 1994, str. 403. ISBN 80-85820-28-5.

⁵⁴ BARBOTIN, Ch. *Egypt a starověké Řecko*. 2. vyd. Ilustrace Philippe Biard. Praha: Gemini, 1994, str. 215. ISBN 80-85820-25-0.

*vasalové, kteří jim nesou zbroj. Poblíž místa, kde se bude zápasit, byly pro všechny postaveny stany. Tribuny jsou vyzdobeny pestrobarevnými látkami, kolbiště připraveno: zápasy mohou začít!*⁵⁵

Novověk: „Století vynálezů...Pára a elektrina slaví ohromný úspěch: parolodi postupně nahrazují velké plachetnice, železnice vytlačuje dostavníky a ani plynové osvětlení nepřehraje vynález elektrické žárovky; ve městech jezdí první automobily (zpočátku poháněné parou a později benzínem).“⁵⁶

Moderní doba: „V dubnu 1961 vytyčil prezident John Kennedy velmi ambiciózní úkol pro National Aeronautics and Space Administration (NASA) – umožnit člověku přistání na měsíci. Stanoveného cíle dosáhla 20. Července 1969 posádka kosmické lodi Apollo 11. Toho dne přistáli Neil Armstrong a Edwin Aldrin měsíčním povrchu.“⁵⁷

Současnost: „Letci se stávají hrdiny dobrodružných, zamilovaných a samozřejmě válečných filmů. Pro veřejnost se letec stal symbolem mužnosti. Moderní hrdina, od Tintina po Jamese Bonda, ovládá letadlo nebo vrtulník stejně snadno, jako jiní jezdí vlakem nebo každé ráno cestují metrem.“⁵⁸

⁵⁵ DUTOUR, T. *Ve stínu středověkých hradů*. 1. vyd. Praha: Gemini, 1994, str. 586.. ISBN 80-85820-10-2.

⁵⁶ CADIER, G. *Zrod kapitalismu*. vyd. 1. upr. Praha: Knižní klub, 1996, str. 1233. ISBN 80-7176-250-4.

⁵⁷ ALMEIDA-TOPOR, H. *Současný svět*. vyd 1. Praha: Gemini, 1996, str. 1650. ISBN 80-7176-319-5

⁵⁸ CHADEAU, E. *Na prahu 21. století*. Vyd. 1. Praha: Knižní klub, 1996, str. 1854. ISBN 80-7176-377-2.

6.5. Komunikace s účastníky

Mezi účastníky projektu řadím nejen samotné děti, ale i jejich rodiče, učitele a své kolegyně v družině. Všichni jmenovaní přispěli svým dílem k funkčnosti projektu, ať už materiálně nebo svými připomínkami.

Děti – přesto že komunikaci s dětmi jsem uskutečňovala téměř nepřetržitě, bylo potřeba, aby se i děti mohly vyjádřit k času, který v družině tráví. Proto jsem po každém už realizovaném úseku dějin zavedla reflexi, která pomáhala všem účastníkům cítit se příjemně.

Rodiče – komunikace s rodiči probíhala nejčastěji během třídních schůzek, kterých jsem se účastnila. Tyto schůzky byly celkem čtyři, v době odevzdání bakalářské práce. V roce 2014 se uskutečnily 15. září a 10. listopadu. V roce 2015 pak 12. ledna a 13. dubna. Hlavním cílem výměny informací na těchto setkáních, bylo sdělit rodičům, co se bude odehrávat v družině další měsíce. Většinou šlo o akce, které družina navštíví nebo změny, které se odehrály a byly důležité pro rodiče (forma vyzvedávání dětí, ukončení pravidelné činnosti atd). Třídní schůzky byly také prostředkem, jak získat od rodičů informovaný souhlas s použitím fotografií jejich dětí v této práci (formulář - viz příloha č. 4.).

Pro komunikaci mezi rodiči a mnou existovalo více cest, než jen jednou za několik měsíců. Pro řešení drobných problémů, ať už kázeňských nebo jiných, jsem preferovala spíše osobní setkání v době vyzvednutí dítěte z družiny. Méně osobní pak byla písemná forma v podobě žákovské knížky (v sekci jiná sdělení) nebo přímo sešit k tomu určený. Přímé spojení na mě pro rodiče, bylo možné přes elektronickou poštu na školním emailu: prochazkova@zs-spitalska.cz. Přehled o veškeré práci v družině a plánech pro další měsíc poskytovaly internetové stránky www.zs-spitalska.cz v sekci družina. Informace o akcích družiny byly vždy s dostatečným předstihem umístěny na nástěnce před školou u každého z oddělení. V neposlední řadě, na mě mají rodiče telefonní kontakt, a pokud jde o naléhavý problém s nutností okamžitého řešení, mohou mi i zavolat.

Učitelé – 2.A i 2.B mají shodou okolností pana učitele. Oba byli ochotni se mnou spolupracovat a poskytovat mi informace, abych některé činnosti neopakovala. Zároveň jsme se dokázali shodnout a domluvit bylo-li zapotřebí vyřešit konflikt, abychom před rodiči vystupovali jednotně. Tuto kooperaci jsem velmi ocenila, protože ne vždy je snadné pohlédnout za příčiny dětského chování. S pomocí druhého názoru od učitele a popisu

fungování dítěte při hodině, se snadněji odhalil původ problému a docházela jsem i k lepšímu řešení.

Vychovatelky – komunikace s vychovatelkami probíhala asi nejlépe ze všech jmenovaných. Před začátkem školního roku bylo potřeba se společně domluvit na fungování jednotlivých oddělení, vymyslet celoroční plán a spolupracovat na ŠVP. Během školního roku jsme si neustále předávaly informace o odděleních, akcích a zkušenostech s vedením družiny, které jsem, jako čerstvý absolvent, opravdu ocenila.

6.6. Příprava projektu před začátkem školního roku

V srpnu, týden před začátkem školního roku 2014/2015 jsem nastoupila jako vychovatelka do družiny na základní škole Špitálská. Seznámila jsem se s ostatními zaměstnanci, hlavně s učiteli dětí, které budu mít v oddělení, ostatními vychovatelky jsem většinou znala ze své praxe, což byla velká výhoda. Dvě dokonce nastupovaly se mnou, také do svého prvního zaměstnání v oboru. Bylo mi přiřazeno IV. oddělení.

Materiální podmínky a IV. oddělení - družinu bylo nutné zařídit s veškerým vybavením, protože předchozí rok bylo vychovatelek méně a pro mne nebyla žádná, již zavedená družina, k dispozici. Nebyla jsem vše jediná, zařizovali jsme takto družiny hned dvě. Během mého prvního týdne ve funkci vychovatelky, jsem spolu s ostatními kolegyněmi sháněla do své třídy nástěnky, hračky a hry pro děti, molitanovou stavebnici, výtvarné potřeby a mnoho dalšího.

Rozpočet v družině – rozdělují na dvě oddělené části. Měsíční rozpočet a fond družiny. Měsíčně jsem dostávala od školy určitou částku, která byla vyhrazena na potřeby pro děti (fixy, pastelky, pomůcky, hry, materiál k tvoření atd.). Fond se vybíral jednou za pololetí od všech rodičů dětí, navštěvujících družinu. Obnos sloužil k zakoupení šťáv, odměn, ubrousků a papírových nebo vlhčených kapesníků pro děti. Z důvodů citlivých informací, si základní škola Špitálská nepřála zveřejňovat jednotlivé sumy v této práci.

Nejdůležitější však bylo seznámit se s běžným chodem v družině. Jak na sebe navazují jednotlivé činnosti, průběh oběda, rozvrh mých tříd a administrativa. Nejpodstatnějším dokumentem pro přípravu byl Školní vzdělávací program, kterým mě provedla hlavní vychovatelka. Chtěla znát můj názor na jeho hlavní body a připomínky, k jeho zpracování. Samostatně jsem tedy vypracovala rozvíjené klíčové kompetence. Společně jsme se poté dohodli na celoročním tématu. Původně jsem chtěla prosadit jiný námět, doufala jsem, že dostanu příležitost k realizaci projektu, který jsem rozvedla ve své

absolventské práci. Námětem měla být kniha Harryho Pottera, která by se rozdělila stejně jako dějiny do jednotlivých měsíců, kdy bychom pomocí příběhů podpořili v dětech zájem o čtení a na modelových situacích si ukázali správné chování. Nakonec jsem však ustoupila, protože nebylo možné skloubit celý, místy i temný příběh (minimálně poslední tři knihy) pro všechny věkové kategorie, obzvláště v případě prvních tříd.

Po schválení tématu, jsme společně s hlavní vychovatelkou vytvořili kostru plánu. Každému měsíci jsme přiřadili určité období dějin, zohlednili svátky, prázdniny a pravidelné školní akce, abychom měli na vše dostatek času.

Tvorba celoročního plánu pro IV. oddělení byla v době před začátkem školního roku čistě teoretická, protože jsem děti ještě neznala a nemohla jsem tak zohlednit jejich manuální zručnost, schopnost práce v týmu atd. Snažila jsem se plán koncipovat zábavně, aby se dětem v družině líbilo a zároveň jim nabídnout co možná nejširší škálu technik, materiálů a her, které by umožnily dětem zdokonalovat své schopnosti a dovednosti.

Historie je sama o sobě zajímavá, je v ní mnoho poloh, jak děti oslovit, tak jsem se snažila zpřístupnit jí i těm, kteří se o ní nezajímají.

Následující činnosti, jsem koncipovala s ohledem na rozvíjení klíčových kompetencí a na jednotlivé tematické okruhy. V každém měsíci jsou zastoupena všechna témata, vzájemně se prolínají a doplňují. Avšak není možné, v rámci této práce, je popsat všechny, proto jsem vybrala ty, které jsem pokládala daný měsíc za nejdůležitější.

Tabulka 1 Kompetence září

ZÁŘÍ - ZAČÍNÁME CESTOVAT ČASEM			
Název činnosti	Popis činnosti	Rozvíjená kompetence	Tematický okruh
Upevnění správných návyků	hygiena stolování, hodnotíme naše chování u stolu, uklízíme si hračky a šatny	kompetence k řešení problému, občanské kompetence	člověk a jeho zdraví
Družinový erb	zvolení jména pro družinu a výroba družinového erbu	kompetence k učení, kompetence komunikativní, kompetence k trávení volného času	lidé kolem nás

Tabulka 2 Kompetence říjen

ŘÍJEN - PRAVĚK, JAK HO NEZNÁTE			
Název činnosti	Popis činnosti	Rozvíjená kompetence	Tematický okruh
Projekt "Pravěk"	kolektivní práce ŠD - výroba kartonového mamuta s plsti s květinami origami	kompetence k učení, kompetence k řešení problému, komunikativní kompetence, sociální a interpersonální kompetence, kompetence činnostní a občanské	lidé a čas
Podzimní olympiáda	soutěže skákání v pytli, trefování na cíl, shazování plechovek - vymyšlení celkového programu s dětmi	kompetence k řešení problému, kompetence k volnému času	člověk a jeho zdraví
"Drakiáda"	soutěž v pouštění draků - výroba vlastního letuschopného draka	kompetence k učení, kompetence k trávení volného času	člověk a jeho zdraví
Halloween	beseda o významu svátku, porovnání se svátkem Dušiček	kompetence k učení, komunikativní kompetence, sociální a interpersonální kompetence, kompetence činnostní a občanské	lidé kolem nás

Tabulka 3 Kompetence listopad

LISTOPAD - POJĎME RYCHLE DO STAROVĚKU			
Název činnosti	Popis činnosti	Rozvíjená kompetence	Tematický okruh
Stvoření báje	inspirujeme se bájemi a pověstmi, při tvorbě starověkého hrdiny a jeho příběhu	kompetence k řešení problému, komunikativní kompetence, sociální a interpersonální kompetence	lidé a čas
Beseda s bohy Olympu	učíme se poznávat bohy a hrdiny z bájí	kompetence k učení, komunikativní kompetence	lidé a čas

Tabulka 4 Kompetence prosinec

PROSINEC - CO VŠECHNO VÍŠ O ČÍNĚ?			
Název činnosti	Popis činnosti	Rozvíjená kompetence	Tematický okruh
Vánoce	učíme se zpívat koledy	kompetence k učení, kompetence k trávení volného času	lidé kolem nás
Mikuláš	beseda o vzniku a významu tradice	kompetence k učení, komunikační kompetence, kompetence činnostní a občanské	lidé kolem nás
Vánoční seznam	soupis přání a her do družiny	kompetence k řešení problému, kompetence sociální a interpersonální	lidé kolem nás
Čínský horoskop	historie čínského horoskopu, zjistíme, jaké jsme znamení a vybarvíme si je	kompetence k učení, kompetence sociální a interpersonální, kompetence k trávení volného času	lidé a čas

Tabulka 5 Kompetence leden

LEDEN - TAJEMNÝ EGYPT			
Název činnosti	Popis činnosti	Rozvíjená kompetence	Tematický okruh
Vítání prvňáčků	výroba dárečků pro budoucí prvňáčky - sovičky	kompetence k učení, komunikativní a interpersonální kompetence, kompetence činnostní a občanská	lidé kolem nás
Starověké písmo	seznámení s typy starověkého písma, proměna písma v čase, vymyšlení vlastních hieroglyfů	kompetence k učení, kompetence k řešení problému	lidé a čas
Projekt Čína/Egypt	výroba velkého boha Re	komunikační kompetence, sociální a interpersonální kompetence, kompetence k trávení volného času	lidé a čas

Tabulka 6 Kompetence únor

ÚNOR - JAK SE ŽILO U STŘEDOVĚKÉHO DVORA			
Název činnosti	Popis činnosti	Rozvíjená kompetence	Tematický okruh
Rodokmen rodiny	zamyšlení se nad rodinou a výroba stromu života	komunikativní kompetence, sociální a interpersonální kompetence, kompetence k trávení volného času, kompetence k řešení problému	lidé kolem nás
Beseda o příslušnících naší rodiny	širší rodina, sestřenice, bratřenci a generace v rodině	komunikativní kompetence, sociální a interpersonální kompetence, kompetence k trávení volného času	lidé kolem nás
Masopustní karneval	výroba masek, přehlídka kostýmů	kompetence k učení, kompetence k řešení problému, kompetence k trávení volného času	místo, kde žijeme

Tabulka 7 Kompetence březen

BŘEZEN - ŽIJEME ŽIVOT STŘEDOVĚKÝCH LIDÍ			
Název činnosti	Popis činnosti	Rozvíjená kompetence	Tematický okruh
Beseda o oblíbené knize	představujeme si právě rozečtenou knihu, převyprávíme jí	komunikativní kompetence, kompetence činnostní a občanská	místo, kde žijeme
Záložka do knihy	vyrábíme různé druhy záložek do knížky	kompetence k učení, kompetence k trávení volného času	místo, kde žijeme
Velikonoční výzdoba	vyrábíme ozdoby na okna a vajíčka na špejli, zdobíme jimi třídu	kompetence činnostní a občanská, kompetence k trávení volného času	lidé kolem nás
Beseda ze života u dvora	povídání o rytířských turnajích, vybarvujeme rytíře	kompetence k učení, komunikativní kompetence, kompetence k trávení volného času	lidé a čas

Tabulka 8 Kompetence duben

DUBEN - NOVOVĚK			
Název činnosti	Popis činnosti	Rozvíjená kompetence	Tematický okruh
Hrajeme si na vynálezce	beseda o vynálezech, výroba vlastního vynálezu - návrh	kompetence k učení, komunikativní kompetence, kompetence k řešení problému	lidé a čas
Den Země	beseda na téma ekologie	kompetence k učení, komunikační kompetence	člověk a příroda
Rej čarodějnic	příprava táboráku, opékáme uzeniny na ohni, soutěž o nejlepší čarodějnic	kompetence k učení, komunikativní kompetence	místo, kde žijeme

Tabulka 9 Kompetence květen

KVĚTEN - NEJNOVĚJŠÍ OBDOBÍ			
Název činnosti	Popis činnosti	Rozvíjená kompetence	Tematický okruh
Zamyšlení nad vynálezy - beseda	klady a zápory vynálezů, jak ovlivňují náš život	kompetence k řešení problému, komunikativní kompetence	lidé a čas
Den matek	skládáme květiny z papíru a vyrábíme přáníčka pro maminky	komunikativní kompetence, sociální a interpersonální kompetence, kompetence k trávení volného času	lidé kolem nás
Časová osa dětskýma očima	výroba osy času s vyznačenými zastávkami v historii, kde jsme byli se strojem času	komunikativní kompetence, sociální a interpersonální kompetence, kompetence k trávení volného času	lidé kolem nás

Tabulka 10 Kompetence červen

ČERVEN - JAK SE NÁM ŽIJE V SOUČASNOSTI			
Název činnosti	Popis činnosti	Rozvíjená kompetence	Tematický okruh
Škola v noci	přespávání ve škole, spojené s bojovou hrou na téma "Cesta časem"	sociální a interpersonální kompetence, kompetence k trávení volného času	místo, kde žijeme
Vyhodnocení projektu "Cestování časem"	závěrečné zhodnocení celého roku	komunikativní kompetence	místo, kde žijeme

6.7. Průběh realizace projektu

V průběhu realizace celoročního plánu, jsem poznala samotné dětské účastníky a musela některé původně složitěji koncipované činnosti zjednodušit (rodokmen). Vzhledem k tomu, že se v celé práci zabývám dětmi mladšího školního věku, nebudu používat jejich jména. Situace zde popisované jsou reálné, jména jsem však zaměnila za vymyšlená.

Realizace projektu je členěna podle tématu měsíce, pro lepší orientaci v textu. Evaluace je uskutečňována vždy na konci týdne a každého měsíce po završení daného tématu. Děti hodnotí sami sebe a následně i projekt, jeho klady a zápory, případně připomínky k dalšímu tématu.

6.7.1. „Začínáme cestovat časem“

Název činnosti: Výroba erbu pro družinu

Cíl: děti zvolí jméno družiny, vyrobí si jmenovku s obrázkem a umístí na erb

Úkol: rozvíjí jemnou a hrubou motoriku, kreativitu, spolupráci ve skupině

Pomůcky: nůžky, karton, pastelky a fixy, oboustrannou lepicí pásku, provázek, papír

Motivace: stejně jako všechny národy, které dobyly svět, i naše družina bude mít jméno. Vymyslete co nejzajímavější a snadno zapamatovatelný název, který nás bude provázet celým dobrodružstvím v čase.

Popis činnosti: vymyslet a odhlasovat si nejlepší název pro družinu, důležité je přitom nezapomenout, že si tak budeme říkat po celý rok. Každý pak dostane svojí jmenovku, ke které přikreslí obrázek. Obrázek i jmenovku potom přilepíme ke kartonovému erbu naší družiny a vyvěsíme si ho ve třídě.

Průběh činnosti: dětem se vymyšlení jména líbilo, každý vymyslel alespoň jeden název (batmani, mumie, superhrdinové, berušky), ale nakonec se shodly na jménu Chipmunkové. Navrhl jej Vojta, podle animovaného filmu Alvin a chipmunkové, který všichni znali. Díky tomuto nápadu, jsem spolu s dětmi našla omalovánky Alvina a chipmunků, které si děti vystřihly a vybarvily podle své fantazie. Na hotové obrázky, jsme přilepili natištěné jmenovky, které jsem předtiskla a rozdala. Každý si pak mohl na hotový erb z kartonu přilepit chipmunka se svým jménem, jen se museli dohodnout tak, aby se vešly všechny děti. Obzvlášť některá děvčata měla problém s místem, protože chtěla, aby

jejich výtvar byl nejlépe vidět. Nakonec se však dospělo ke kompromisu, kdy si holky přilepily chipmunky vedle sebe a společně jsme erb družiny pověsili na síť (viz příloha č. 6.1).

Hodnocení dětí: všem dětem se vymyšlení jména pro družinu moc líbilo, i když některé byly zklamané, že jejich návrh neprošel. Obzvláště Nela se cítila velmi dotčená a nemluvila pak s kamarádkou, která nehlasovala pro její nápad. Vojta se naopak naparoval, že jeho jméno zvoleno bylo a musela jsem mu pak vysvětlit, že není hezké se vytahovat, zvláště před zklamanou kamarádkou. Všichni se shodli na tom, že nejzábavnější část výroby družinového znaku, bylo lepení jmen chipmunků na erb a jeho samotné zavěšování.

Osobní hodnocení: během celého procesu jsem se cítila trochu nejistě, protože se mě děti neustále chodily ptát, co mají dělat. Erb byla naše první společná práce a já měla obavy, jestli jsem vše dobře vysvětlila. Nakonec jsem zjistila, že je v družině tato nepozornost normální. Děti se mezi sebou neustále potichu baví nebo je zajímá v danou chvíli něco jiného. Když jsme erb úspěšně dokončili, překvapilo mě, jak rychle to děti stihly. Myslela jsem, že jim bude trvat celé odpoledne, než dokončí práci, ale oni jí měli hned hotovou. Také jsem měla možnost pozorovat, jak pracují, posoudit jejich schopnosti a vzít je v úvahu při dalších činnostech.

6.7.2. „Pravěk, jak ho neznáte“

Název činnosti: projekt „Pravěk“ – Mamut Manny mezi květinami

Cíl: vyrobit mamuta z plsti a poskládat kolem něj květiny

Úkol: posiluje komunikaci ve skupině, ukotví mamuty v čase, organizace práce

Pomůcky: tvrdý karton, papír, fixy, lepidlo, ovčí vlna, provázek, dřívka, pěnovka

Motivace: první zastávka na cestě v čase je... „pravěk!“ Projdeme se mezi pravěkými lidmi a až nám začne být chladno, budeme v době ledové. Vezmeme si na sebe teplé kabáty a po vzoru pohádky Doba ledová si vyrobíme vlastního mamuta Mannyho, který tehdy kráčel po zamrzlých pláních. Mamuti měli dlouhou srst, která je chránila před mrazem a velké zahnuté kly, kterými zaháněli nepřátele. Protože to byla majestátní zvířata, vytvoříme velkého mamuta, abychom si zapamatovali, že takové velké zvíře už po souši nechodí.

Popis činnosti: na metrový karton jsem předkreslila mamuta Mannyho a udělala zářky tak, aby pasoval do pěnovky, ve které celý karton stál. Děti pak mamuta potrou

lepidlem a zaplní barevnou ovčí vlnou. Budou se muset domluvit, jakou barvou začnou, kdo bude lepit atd. Aby vypadal mamut jako opravdový, položíme vlnu jako srst. Kly budou světlou vlnou, aby byly vidět. Hotového osrstěného Mannyho připevníme zezadu na dřívko, karton tak bude mít oporu. Mamut bude viset, takže k pěnovce přivážeme provázek, kterým uchytíme i dřívko z každé strany mamuta, nahoře necháme kus provazu na zavěšení. Z bílého nebo barevného papíru poskládáme origami květiny a spojíme je oboustrannou páskou. Květy přilepíme k provazům podél mamuta a pod něj na pěnovku. Tak bude vypadat jako zasazený na louce z květin.

Průběh činnosti: mamuta jsem předkreslovala v družině s dětmi. Nadšeně pozorovaly, jak zvíře vzniká, vyprávěly mi, kde všude mamut v Době ledové byl a jaké měl kamarády. Díky tomu jsem byla schopná odhadnout hloubku jejich znalostí o pravěku a zjistila, že je mnohem víc zajímaví dinosauři. Lepení vlny na mamuta se děti zhostily s nadšením pro nový materiál, protože dříve s vlnou nepracovaly. Mannyho jsme dělali v průběhu jednoho týdne a bylo znát, které děti práce baví a kterým stačilo přilepit jen pár kousků vlny. Ke konci práce na projektu dodělávalo mamuta spolu se mnou asi pět dětí. Ty však natolik bavilo lepit, že přilepovali i dávnou zaschlou vlnu. Manny byl hotový a dalším úkolem byla výroba pravěkých květin, aby měl mamut na čem stát. Nejprve jsme společně složili jeden květ a pak už skládal každý sám. Markétka měla dokonce čtyři květiny a v různých barvách, které jsme společně zavěsily na provázek, než si je odnesla domů. Nakonec bylo třeba mamuta složit dohromady, každý přidal na mamuta svůj květ a pak mi drželi karton, abych mohla přidělat dřívko provázky k pěnovce. Blanka uměla držet mamuta ve výšce a Pavel zase dělal skvělé uzly, měli jsme rychle hotovo. Stačilo už je osázet květinami zbytek Mannyho a pověsit jej před třídu (viz. příloha č. 6.2).

Hodnocení dětí: Nejtěžší pro děti bylo pochopit, jakým směrem vést srst, aby vypadala skutečně. Hlavně klukům to ze začátku vůbec nešlo a dokázali se kvůli tomu naštvat. Kuba, Vašek a Aleš šli trucovat na koberec a radši si hráli, než aby dělali toho „blbého mamuta.“ Vysvětlila jsem jim, že je důležité práci nevzdávat, protože i když nám něco hned nejde, také se toho hodně naučíme. Někdy i více než z okamžitého úspěchu. Přemluvila jsem je, aby si zkusili znovu srst přidělat a opět jim vysvětlila postup. Po pár dnech se z nich stali specialisti na zvířecí srst a lepili už i po slepu. Obzvláště Kubovi se práce s vlnou líbila, zejména zakrývání děr, kde bylo vlny moc, a odlepovala se.

Osobní hodnocení: Myslela jsem si, že lepení mamuta bude pro děti snazší, než ve skutečnosti bylo. Jak pokládat srst, jsem se snažila demonstrovat na domácích zvířatech,

protože většina z dětí nějaké doma měla. Přinesla jsem si obrázek psa a popsala jak je cítit směr chlupů pod rukou. Děti mi okamžitě začaly vyprávět, jaká je srst jejich psa nebo kočky. Při lepení mě tedy překvapilo, s kolika problémy se potýkaly. Místo lepení, jsme si tedy nejdřív určovali, kterým směrem vlnu na mamuta položíme. Posléze si tedy děti dokázaly spojit srst zvířete domácího se srstí dávno vyhynulého a využít je k tvorbě našeho projektu. Překvapilo mě, že se tento problém vyskytnul, protože s dalšími prvky potíže neměli a přitom se mi origami květiny jevily jako složitější. Pro další podobné tvoření bych asi zvolila jiný způsob vysvětlení.

6.7.3. „Pojďme rychle do starověku“

Název činnosti: Beseda s bohy Olympu

Cíl: naučit se rozpoznávat jednotlivé bohy a hrdiny ze starověku

Úkol: naučit se hlavní bohy Olympu, komunikovat v kolektivu, uvědomit si, že každý člen družiny je platný

Pomůcky: obrázky nebo jména hrdinů, bohů a mystických stvoření

Motivace: staň se průzkumníkem na Olympu a poznej Héru, Dia, Apollóna nebo Poseidóna. Společně se projdeme Trojou a Spartou a poznáme jejich tajemství. Uvidíme gladiátory zápasící v koleseu na život a na smrt. Zjistíme, kdo byly múzy, sirény a Kerberos.

Popis činnosti: děti se usadí na koberec do kruhu a pošle se dokola pytlíček s názvy ze starověku. Každý si jeden vezme a podívá se na ně, ostatním je neukazuje. Budou mít dvě minuty na to, aby se zamysleli nad svým heslem a pokusili se ostatním vysvětlit, co znamená. Pokud nebudou vědět, obrátí se na kruh, zda to neví někdo jiný. Společně tak projdeme všechna hesla a poznáme život hrdinů v bájích.

Průběh činnosti: nejprve jsem vysvětlila zadání, zdůraznila jsem, že je nutné neukazovat sousedovi heslo, které dostaneme. Děti jsem tedy rozesadila do kroužku a každý si vzal z obálky papírek, na který jsem vytiskla hesla ze starověku. Chtěla jsem nechat na rozmyšlení více času, ale protože se skoro všichni hned rozpovídali a začali si porovnávat hesla, museli jsme začít téměř hned po rozdání. Ukázalo se, že jen málo dětí ví něco o starověkých bájích a pověstech, protože jen dva uměli vysvětlit alespoň část pojmu. Mírek se nejdřív nechtěl hry vůbec účastnit. Rovnou mi řekl: „Tuhle hloupou hru já hrát nebudu.“ Vysvětlila jsem mu, že jeho postoj není slušný k ostatním, kteří hru hrát chtějí.

Způsob jakým projevil svůj názor, se mi vůbec nelíbil, protože tak dával najevo nezáměr o činnost a zároveň tím pobízel ostatní, aby nehráli také. Snažila jsem se mu objasnit, že takové chování není žádoucí a pokud takto bude jednat i nadále, vyvodím z toho vážné důsledky. Mirek se hned zastyděl, jeho komentáře mu bylo líto a chtěl všechno napravit. Nejzajímavější na celé situaci bylo, že chlapec věděl o starověku mnohem více než všichni ostatní. Po zbytek hry se tedy stal vůdcem a vysvětloval dětem jejich hesla místo mě. Začal svým Hádem, bohem podsvětí a už se nezastavil. Občas jsem jeho povídání doplnila o zajímavost, ale jinak si vedl výborně. Vše jsme zakončili příběhem o Alexandrovi Velikém a využili jsme test z časopisu Časostroj (září 2014).

Hodnocení dětí: děti hodnotily hru většinou kladně, ale Vlád'ovi, Petrovi a Alešovi se zdála dlouhá a na konci už se nudili. Pavel prohlásil, že se cítil jako ve škole, protože tam se taky učí. Raději by si hrál s kamarády. Terežka s Mirkem se naopak dobře bavili, protože oba chtěli ukázat, kolik toho ví.

Osobní hodnocení: velmi mě zarazil přístup Mirka, do onoho okamžiku jsem si myslela, že děti hry hrají rády. Mám nějaké zkušenosti z příměstského tábora, kde bylo těžké motivovat různé věkové kategorie, ale ani tehdy nikdo otevřeně neprotestoval. Mirek mě úplně vyvedl z míry, musela jsem okamžitě reagovat, protože už se zvedaly i další děti, že nebudou hrát. Přemluvit ho, aby se choval jako týmový hráč, pro mne byla úplně nová zkušenost a hodně mě naučila. Když se situace později opakovala, už jsem byla schopna zpozorovat drobné náznaky a předejít jí.

6.7.4. „Co všechno víš o Číně?“

Název činnosti: Čínský horoskop

Cíl: vysvětlit si rozdíl mezi naším a čínským horoskopem a zjistit jaké jsem znamení

Úkol: uvědomit si rozdíly mezi povahami a poznat jinou kulturu

Pomůcky: předtištěné obrázky čínských znamení zvěrokruhu, obrázková kniha o Číně

Motivace: rok 2014 byl rokem koně, rok 2015 je rokem dřevěné kozy. Nevíte, co to znamená? Takto se označují nové roky v Číně. Každý rok je podřízen jednomu ze 12 zvířat. Proč? Pojďme to zjistit! *„Když byl Budha podle legendy osvícen pod fíkovým stromem, pozval všechna zvířata, aby s ním sdílela jeho radost. Pouze dvanáct pozvání*

přijalo, a ta byla poctěna tím, že se stala součástí čínského zvěrokruhu. Každému zvířeti byl vyhrazen rok jeho vlády.“⁵⁹

Popis činnosti: nejprve si povíme něco o čínském kalendáři, v čem je zvláštní oproti našemu. Děti si napíší data svého narození, abychom mohli určit znamení našeho zvěrokruhu, pokud je nebudou znát. Poté si prohlédneme obrázek všech 12 zvířat čínského horoskopu, pojmenujeme je, co si myslíme o jejich povaze a pak se postupně podle tabulky zařadíme každý k jednomu znamení, které si budou moct vybarvit a vzít domů. Znamení našeho zvěrokruhu porovnáme se znameními v čínském horoskopu. Posoudíme rozdíly a shodné znaky.

Průběh činnosti: přečetla jsem žákům legendu o Budhovi a společně jsme si vyjmenovali všech 12 zvířat. Debatovali jsme na téma rozdíly v kalendářích, mezi čínským a naším. Všichni věděli, v jakém znamení se narodili. Diskuzi jsem ještě obohatila o doplňující informace o živlech a jejich rozdělení. Nela se narodila ve znamení lva a hned se naparovala, že je královna zvířat s ohnivou hřívou. Bohužel tato aktivita nemohla dále pokračovat, z důvodů neznalosti roku narození všech žáků. Datum znala většina, ale rok jen dvě děti. Eva i Alice věděly, že se narodily v roce 2008 a obě tak spadaly do vlády Krysy. Děti tedy dostaly domů úkol s otázkou na rodiče ohledně roku narození. Rozdala jsem obrázky s 12 zvířaty, které si mohli vybarvit, a tím naše debata skončila. Chtěla jsem pokračovat další den, ale horoskop jsme realizovali v pátek a přes víkend na svůj úkol většina dětí zapomněla.

Hodnocení dětí: děti byly smutné, když jsem jim oznámila, že není možné bez roku narození přesně určit, které zvíře jim odpovídá. Některé se těšily domů, až se zeptají rodičů, jiné už přestala činnost zajímat. Hodnocení zde převažuje záporné, přestože děti se snažily ocenit debatu na začátku a líbila se jim legenda o Budhovi.

Osobní hodnocení: čínský kalendář nebyl příliš vhodně zvolená činnost. Nepočítala jsem s tím, že děti budou znát data narození, ale rok už ne. Mrzelo mě, že pro děti aktivita vyšla na prázdno. Příště by u podobné akce bylo lepší zjistit si informace dopředu od rodičů nebo učitelů, či ze záznamů školy.

⁵⁹ MORNINGSTAROVÁ, s. *Velká obrazová encyklopedie předpovídání budoucnosti*. 1. vyd. Praha: Svojtka & Co, 2002, str. 43. ISBN 80-7237-553-9

6.7.5. „Tajemný Egypt“

Název činnosti: Starověké písmo

Cíl: vymyslet vlastní hieroglyfy

Úkol: rozvíjí kreativitu, logické myšlení, jemnou a hrubou motoriku

Pomůcky: tužky, papír

Motivace: každý z nás umí psát a snadno po sobě písmo přečteme. Slova se skládají z písmen, která na sebe navazují a pomocí kombinace písmen, dáme vzniknout pestré škále slov. Díky uspořádání vět a snadnému čtení zprava doleva můžeme přečíst i osm set stran jako nic. Ale v Egyptě slova tvoří obrázky a některé věty se čtou vodorovně, jiné svisle, záleží na seskupení specifických znaků. Zvládnete vymyslet vlastní obrázkovou abecedu?

Popis činnosti: nejprve si popovídáme o hieroglyfech, prohlédneme si jejich abecedu a pak se děti pokusí sami vymyslet vlastní znaky pro jednotlivá písmena tak, aby byla použitelná pro psaní vět.

Průběh činnosti: v kroužku na koberci jsme si nejprve představili hieroglyfy, protože téměř žádné z dětí nedokázalo samo vysvětlit, co to hieroglyfy jsou. Ukázala jsem jim tedy obrázek v knize „Civilizace starého Egypta“, kde jsou hieroglyfické znaky přehledně vyobrazeny se všemi možnými ekvivalenty. Vzhledem k tomu, že jsou hieroglyfy psány bez mezer a pro některá písmena vůbec nemají znak, přizpůsobila jsem pro potřeby dětí volně dostupnou abecedu. Vysvětlila jsem, že cílem je tedy vymyslet podle vlastní fantazie písmo podobné hieroglyfům, kterým mohli psát ve starověku. Rozdala jsem papíry a na tabuli přilepila vzorovou abecedu pro inspiraci. Holčákům většinou nedělalo problém vymyslet zajímavé znaky v široké škále obměn. Kluci naopak, měli velké problémy s pochopením úkolu. Necháпали „jak“ mají vymyslet obrázky, které nevidí už nakreslené. Snažila jsem se vysvětlit, že není nutné si vše vymýšlet, Egyptané také znaky připodobňovali zvířatům nebo věcem, které viděli a znali. Ukázala jsem jim U a přikreslila širokou misku, kterou mi písmeno připomnělo. Poté už jim šla práce lépe od ruky a na konci už jsem ani nepoznala, zda je hotová abeceda dílem chlapce nebo děvčete. Nově vytvořenými hieroglyfy jsme ozdobili nástěnku (viz příloha č. 6.6), protože je budeme potřebovat později na závěr roku do bojové hry.

Hodnocení dětí: výroba hieroglyfů u dětí sklídila velký ohlas. Z první třídy byly hodně zvyklí vymýšlet a podobná činnost je bavila. Nela měla celou dobu negativní přístup, protože ke všem svým výrobkům přistupuje velmi kriticky. I přes mé povzbuzování, že jsou její znaky nápadité, si nedala říct a pořád tvrdila, že celou abecedu vyhodí. Nechtěla ji ani vystavovat, ale souhlasila s návrhem, že mi obrázek raději věnuje, než aby skončil v koši. Kryštof a Tomáš nepochopili zadání a i když jsem se ptala několikrát, zda je ve třídě někdo, kdo tomu nerozumí a potřebuje ještě znova vše vysvětlit, neozvali se. Vybarvili pak alespoň některé znaky egyptské abecedy, aby pro ně měla činnost nějaký smysl. Při hodnocení se oba tvářili znuděně a celý Egypt jim připadal nezajímavý.

Osobní hodnocení: historie starověkého Egypta je pro mne osobně jedna z nejpestřejších částí dějin a z dětí jsem měla pocit, že i oni sdílí tento názor. Při tvorbě hieroglyfů se mě neustále chodily ptát na význam symbolů, které viděly v knížkách. Jejich iniciativa a touha dozvědět se více o rituálech Egypta (stále dotazy na mumifikaci), mě inspirovaly k tvorbě „Egyptského dnu“, kdy jsme si zasoutěžili a poznali mumifikaci ze všech stran a zároveň si děti mohly vyzkoušet „výrobu“ mumie na spolužákovi. Dokonce i Kryštof s Tomáše se zapojili a slavili se svým týmem vítězství. I pro mne to byla výhra, protože jsem připravila program, který bavil všechny.

6.7.6. „Jak se žilo u středověkého dvora“

Název činnosti: Rodokmen rodiny

Cíl: výroba rodinného stromu

Úkol: zamyslet se nad svou rodinou, uvědomit si vlastní postavení v rodině, generace

Pomůcky: předkreslený strom rodiny s vyznačenými místy pro její členy, fixy, pastelky, tužky

Motivace: všichni co tu sedíme, máme nějakou rodinu. I já mám rodinu. Teď se zamyslete, kolik má vaše rodina členů, jestli máte nějaké sourozence, babičky, dědečky, tety a strýčky. Vzpomeňte si na jejich jména, co mají rádi, kde jste s nimi byli, jaké na ně máte vzpomínky. Někteří z nich určitě bydlí mimo město nebo dokonce v jiné zemi. Abychom si je všechny připomněli, napíšeme jejich jména do rodinného stromu. Ve středověku bylo zvykem vypisovat i dlouhé generace příbuzných do velkého „stromu

života“. Někteří učenci tomuto umění věnovali i dlouhá léta. Říkáme tomu genealogie, nebo také rodinná historie.

Popis činnosti: předkreslila jsem a rozkopírovala strom života (viz příloha č. 5.), který pro zjednodušení mapuje pouze rodiče a prarodiče dětí. Svůj rodokmen si mohli vybarvit, zvolit si jméno nebo heslo pro rodinu, jako dříve měli rytíři své „motto“ vyryté do přilbic nebo mečů. Na připravené větvičky vepsali svoje jméno a postupně i jména svých nejbližších příbuzných. Pokud by někdo neznal jméno, může nakreslit obrázek, který mu osobu připomíná nebo vybarvit větev barvou, která mu bude nejbližší. Již zemřelé příbuzné děti označí křížkem. Rodokmen si vezmou domů a společně s rodiči ho mohou doplnit.

Průběh činnosti: den před samotnou výrobou rodinného stromu jsem dětem řekla, co budeme vyrábět a zeptala se, co by ke stromu přidaly za obrázek. Padalo mnoho návrhů, které se mi líbily (zkřížené meče, rytíře na koni atd.), ale nakonec vyhrál drak, kterého měly děti spojeného s pohádkou. Rodinný strom jsem tedy druhý den rozdala a opět připomenula, co budeme dělat. Současně jsem obešla každého zvlášť a upozornila, že u tatínka je na stromě podtržení, zatímco slovo maminka má u sebe větvičku s lístky. Tento rozdíl byl úmyslný, aby se rozlišily rodiče tatínka (s podtržením u slova babička a dědeček) a maminky (větvičky s lístky). Většina dětí úspěšně pochopila, kteří příbuzní k sobě patří a správně je nadepsala. Problém nastal jen ve dvou případech, kdy Tomáš psal jména členů své rodiny úplně jinam a to pod větve, kde nebylo žádné místo a Petr, který vypsál jmenný seznam vedle stromu, takže nebylo poznat, které jméno patří do jaké generace. Mirek neznal jména rodičů své maminky, tak k dědečkovi nakreslil televizi, protože jí společně sledovali a k druhému dědečkovi fotoaparát, který měl na půdě.

Alenka vyplnila rodokmen se mnou, protože nevěděla, jak se některá jména v její rodině píšou. Ukázat svůj výtvar mi přišla i Nela a smála se Aleně, že má její táta zvláštní jméno. Tatínek měl sice jméno netradiční, ale vysvětlila jsem Nele, že se nemá někomu smát, když jej nezná a je to něčí rodič. „Co kdyby se někdo smál jménu tvého táty?“ Nela mi na otázku sice odpověděla, že by jí to bylo jedno, ale Aleně se omluvila a nikomu dalšímu se už neposmívala.

Hodnocení dětí: i když bylo pro některé děti těžší pochopit zadání a chodily se mě několikrát ptát, které jméno mají kam napsat, pracovalo se jim příjemně. Tereza si ještě přimalovala další větve, aby mohla do stromu připsat jména svých sestřenic a bratranců, protože jinak by se jí rodina nezdála úplná. Eliška byla ze stromu nadšená, ale bohužel

neznala jediné jméno, protože mamince říká „mami“ a tátovi „tati“. Vzala si rodokmen domů, aby jí ho pomohli rodiče vyplnit, ale svědomitě jej celý ve škole vybarvila. Celkově se tedy rodokmeny povedly a někteří je i pěkně vizuálně zpracovali.

Osobní hodnocení: práci s rodokmenem mám osobně velmi ráda, sama jsem ho vyplnila, abych měla pro děti nějakou předlohu. Bohužel jsem si pro výrobu takto náročného projektu vybrala špatný den, kdy odcházelo hodně dětí po obědě. Neustále jsem tedy musela odbíhat k telefonu, pomáhat odcházejícím dětem uklízet a vysvětlovat individuálně každému, jak strom vypracovat. Bylo to náročné, protože ve čtvrtek je vždy času dost a rodiče si děti vyzvedávají až později odpoledne. Nakonec jsem ale celý den zvládla, i když jsem byla pod tlakem. Velmi mě potěšilo, když si děti před odchodem z družiny povídaly o svých rodinách a bylo vidět, že si uvědomují, jaké mezi nimi panují rozdíly.

6.7.7. „Žijeme život středověkých lidí“

Název činnosti: Beseda ze života u dvora

Cíl: poznat těžký život rytířů, zamyslet se nad rozdílem jejich a našeho života, vybarvení obrázků rytířů a jejich hodnocení v družině

Úkol: umět zhodnotit práci svojí i druhého

Pomůcky: obrázky rytířů, pastelky, fixy,

Motivace: zahrajeme si na rytíře, kteří se proti sobě postavili v turnajích na ušlechtilých koních. Budeme bojovat o místo mezi vítězi, stejně jako ve středověku. Dozvíme se, jakou zátěž museli koně denně nosit, jakým způsobem se těžký rytíř dostával do sedla a urozené dámy zjistí, jak si tehdy vybíraly ženicha.

Popis činnosti: posadíme se v kruhu na koberec a popovídáme si o životě ve středověku. Pomocí časopisu Časostroj (prosinec 2011) se projdeme po středověkém městě. Prohlédneme si i hrady a děti mohou vyprávět, který hrad sami navštívily. Prozkoumáme rytířovo brnění a historii středověkých turnajů. Poté budou mít děti šanci vyhrát klání „perem a pastelkou.“ Uspořádáme soutěž o nejlépe vybarveného rytíře a vítězův obrázek bude viset po celý měsíc na nástěnce.

Průběh činnosti: v kruhu jsem se nejdříve zeptala dětí, co všechno ví o středověkém životě. Téměř všichni kluci se přihlásili a hned se rozpovídali, Mirek viděl rytířské turnaje ve filmu, Vláďa měl doma postavičku rytíře v plné zbroji na koni a pár

dalších chlapců hrálo na počítači hry na „křížáky“ jak oslovovali templářské rytíře. Pavel se přidal se zážitky z hradu Štenberka. Pracovali jsme i s časopisem Časostroj, kde jsme si na 39 straně nejprve prohlédli rytíře a přečetli si, jak dříve vypadaly rytířské turnaje. Mirek k tomu poznamenal, že to byla pěkná mela. Následně jsme otočili na stranu 54/55 a prošli se středověkým městem. Děti se přeháněly, kdo bude v mapě hledat budovy dříve, až málem časopis roztrhly. Naštěstí se nic nestalo a debatu jsme zakončili povídáním o ženách u dvora, aby se zapojila i děvčata, které rytíři příliš nezajímali. Následovala soutěž o nejlépe vybarvený obrázek rytíře. Bohužel se při hlasování žáci orientovali podle přátelství, ne podle šikovnosti kreslířů. Vyhrál obrázek Evy, jejíž obrázek nebyl příliš hezký a děti se mi i přiznaly, že se jim samotným líbil jiný, ale z kamarádství hlasovali odlišně. Eva mi řekla: „Nevím, jestli si výhru zasloužím. Říkala jsem jim, aby pro mě nehlasovaly, protože nemám pěkný obrázek, ale ony chtěly.“ Objasnila jsem jí i kamarádkám, že už tak hlasovaly a nebudeme výsledky měnit, při dalším hlasování by měly volit podle výrobku, ne podle člověka, který jej vytvořil.

Hodnocení dětí: dětem hodně vadilo, že byl časopis malý a oni se kolem něho nevešly (ten den bylo v družině 18 dětí). Při hledání se musely vždy vystřídat čtyři, jinak by časopis došel k úhoně a děti by byly zklamané, že se k hledání nedostaly. I tak měly pocit, že hledaly málo, každý našel jeden objekt a poslední si mohl vybrat, protože na něj nezbylo číslo na mapě. Klukům vadilo, že se o rytířích mluvilo málo, dívky měly opačný problém, nejvíc je bavilo malování.

Osobní hodnocení: hodně mě potěšila práce s časopisem, protože se mohly děti aktivně zapojit a nezůstalo tak jen u čtení článků. Mapu středověkého města jsme si pak vyvěsili ve třídě. Časopis od té doby kupuju z měsíčního rozpočtu a využívám jej, kde se dá. Odesla jsem si ze soutěže cennou zkušenost upozorňovat dopředu, aby hlasovali podle obrázků, ne podle jejich autora. Předtím mě vůbec nenapadlo, že by taková situace mohla nastat, protože soutěže pořádáme často a výherce byl hlavně odměňován za zásluhy. Příště si určitě dám pozor na to, aby soutěže neobsahovaly žádné podepsané výrobky.

6.7.8. „Novověk

Název činnosti: Hrajeme si na vynálezce

Cíl: vymyšlení vlastního vynálezu nebo vylepšení nějakého dnešního nástroje

Úkol: rozvíjení kreativního myšlení, manuální zručnost, řešení problému a schopnost se ohodnotit, spolupráce

Pomůcky: modelína, podložka, tužky, fixy, pastelky

Motivace: novověk je dobou vynálezů: „Jaké znáte vynálezy?“ (telefon, automobil, globus a mnoho dalších. Zahrajeme si také na vynálezce a stejně jako oni vymyslíme ve dvojicích návrh nějakého objevu. Společně uspořádáme výstavu vynálezů a odborná porota vyhlásí vítěze a rozdá ceny

Popis činnosti: ve dvojicích vymyslíme a nakreslíme na papír koncept nového vynálezu nebo vylepšíme nějaký, již docela známý. Abychom nezůstali jen u náčrtu, vyrobíme jako každý dobrý vynálezce prototyp z modelíny. Na světové výstavě pak předvedeme náš vynález se všemi jeho funkcemi a vylepšeními. Z dětí se pak stane odborná porota, která ocení a vyhlásí vítěze v několika kategoriích: nejlépe postavený vynález, nejužitečnější vynález a nejkreativnější vynález.

Průběh činnosti: nejprve jsem dětem vysvětlila, co budeme dělat a upozornila je, že jde o vylepšení nebo vytvoření zcela nových vynálezů. Už z dálky mi bylo jasné, že bude Pavel znuděný a nebude se mu chtít nic dělat. Vymyslela jsem na něj trik, aby ho činnost bavila. Dala jsem mu funkci. Hned jak se zatvářil otráveně, řekla jsem, že on vynalézat nebude. Naopak, stane se jedním z odborné poroty, která bude všechny vynálezy sledovat od nápadu po prezentaci. Mohl si vybrat další dva členy poroty a okamžitě začal s nadšením spolupracovat. Ostatní se také vrhli do práce a pomalu se rodily první nápady. Vláďa s Alešem chtěli mít velkého robota, který by chránil každého před nebezpečím, Eliška měla nůžky, které sami ustříhnou jakoukoli vzdálenost, Alenka vymyslela robotí pavoučiči, co sama chytá mouchy v domě, Nela s Alicí vyrobily trpaslíka, který uvrhl nevídané návštěvníky do pasti pod zemí a Týna s Blankou vylepšili make up na skříňku, která jej sama nanese na obličej (viz příloha č. 6.8). Nápadů bylo opravdu hodně a porota měla plné ruce práce, aby vybrala ten nejlepší. Děti podle svých vlastních návrhů zhotovily model z barevné modelíny, a pokud se jim zdál hotový, vystavily jej na výstavě. Jedna po druhé předstoupily dvojice a popsaly svůj vynález: k čemu je určený, jak funguje apod. Porota měla šanci naposledy přehodnotit bodování a mohla vyhlásit vítěze. Na prvním místě se umístila Make up skříňka, na druhém byla vysílačka s neomezeným dosahem a třetí místo dostal obrněný transportér. Všechna tři místa dostala sladkou odměnu a medaili. Ještě byla vyhlášená speciální medaile pro malého černého robota, kterého dělal Petr úplně sám, protože na něj nezbyla dvojice. Bohužel byl pak ze soutěže smutný, protože nedostal medaili. Kluci mu jí potom dodatečně vyrobili.

Hodnocení dětí: Aleš si ze hry na vynálezce odnesl hlavně dobrý pocit, že něco zvládl sám. Obvykle je totiž ve dvojici s Vládou, který ho nenechá nic dělat a občas mu srazí sebevědomí větou „Ty to dělat nebudeš, ještě to zkazíš.“ Když jsem se ptala, proč Aleš ve dvojici nepomáhá modelovat, opakoval po Vládovi přesně stejná slova. Jenže pak Vláda ve dvě hodiny odešel na kroužek a na Alešovi zbylo, aby úkol dokončil. Zvládl vyrobit pěkného robota s vnitřním ovládáním a na konci soutěže jej představil jako profesionál na výstavě. Bylo na něm vidět, že jen potřeboval dostat šanci. Z těchto důvodů hodnotil hru kladně. Dalo by se souhrnně říci, že tato hra měla u dětí zatím největší ohlas. Největší pozitivní odezvu získala samotná výroba z modelíny a atmosféra výstavy vynálezů. Děti se konečně naučily těžit ze své fantazie a zkušeností, nikdo už se mě nezeptal: „Paní vychovatelko, jak to myslíte, vymyslet?“ V předchozích hrách se často stávalo, že se žákům špatně hledaly nové formy řešení problému, neuměli si nic představit a bylo složitější s nimi pracovat. Na konci jsem se ptala, zda se někomu zdál úkol těžký a všichni odpověděli záporně s tím, že si tuto hru rádi zahrají znovu.

Osobní hodnocení: ze všech předchozích činností jsem měla z vynálezců největší radost. Pro mne samotnou to byla hra, u které jsem si mohla ozkoušet různé polohy přístupu k dětem. První příležitost jsem dostala u Pavla, na kterého jsem se dopředu, už při vymýšlení hry, připravila a probrala různé možnosti jeho budoucí reakce. Naštěstí se zachoval přesně tak, jak jsem doufala a bylo snadné jej zapojit. Druhá poloha nastala ve chvíli, kdy jsem ji nečekala. O situaci mezi Alešem a Vládou jsem vůbec nevěděla. Když se Aleš bál sám předvést společný vynález, protože jinak vše dělal Vláda, v pravou chvíli jsem jej podpořila a dodala mu odvalu. Z této hry jsem měla opravdu dobrý pocit, protože jsem vše dopředu promyslela s ohledem na předchozí zkušenosti s jejich chováním a uvážila možné situace vývoje.

Následující dva měsíce jsou už čistě mojí teoretickou přípravou, protože se blížil termín odevzdání této práce. Z těchto důvodů jsem změnila i poslední body na „zamyšlení nad možnými problémy“, které jsem musela vždy před každou činností promyslet a být tak připravena flexibilně změnit nebo upravit vše dle vzniklé situace. Druhý bod byl pojmenován jako „osobní hodnocení přípravy a očekávání“, protože přípravu není dobré podcenit. Popsala jsem k tomuto bodu i očekávání, protože si myslím, že je velmi důležité děti znát a vědět, čím je zaujmout, jakou použít motivaci atd.

6.7.9. „Nejnovější období

Název činnosti: Časová osa dětskýma očima

Cíl: zmapovat úseky dějin, kterými jsme se zabývali celý rok

Úkol: rozvíjí komunikaci mezi vrstevníky, práci ve skupině, orientace v čase

Pomůcky: dlouhý úzký papír na osu, časopisy s tematikou dějin světa, výrobky dětí, fixy, pastelky, tužky, nůžky

Motivace: Abychom si připomněli, které části historie jsme už poznali, vyrobíme si velkou osu času. Vybereme ty nejzajímavější budovy, zvířata, báje, hrdiny, bohy, rituály apod. a umístíme je na osu. Každý může přidat vlastní obrázek a popisku období, které jej nejvíce bavilo. Vzpomeňte si na pravěká zvířata, starověké hrdiny, čínskou astrologii, egyptská tajemství, středověké záhady, novověké vynálezy a poznejme nejnovější období vlastníma očima.

Popis činnosti: na dlouhý úzký papír nejprve předkreslím dlouhou čáru, kde v polovině označím rok 0. Děti se pak budou lépe orientovat v čase před Kristem a po Kristu. Tento údaj si při této činnosti připomene nebo vysvětlíme podle toho, jak jej budou žáci znát. Rozdám různé časopisy a obrázky s tematikou předešlých období, které si vystříhnou. Nechám na každém, aby si vybral, co je mu blízké. Společně se postavíme nad prázdnou osu a děti přiloží vybrané obrázky na papíru tak, aby se zachovala posloupnost období. Úseky historie však nebudou vyznačené. Jedním z úkolů této činnosti je i základní orientace v čase. Žáci se pokusí umístit obrázek do správné poloviny osy a za sebou podle období. Nejprve si vše zkusíme nanečisto a až poté budeme lepit přímo na papír. Období si nadepíšeme a děti dostanou příležitost napsat ke každé etapě vlastní komentář nebo vzkaz. Osu si pak vyvěsíme ve třídě.

Zamyšlení se nad možnými problémy: osa bude pro děti zatím asi nejobtížnější činností, protože se v čase ještě tolik neorientují. Hned na začátku si shrneme posloupnost dějin tak, jak jsme jimi cestovali a na základě tohoto opakování budeme umisťovat objekty, hrdiny a další vystřižené obrázky na papír. Komplikace by také mohly nastat ve chvíli, kdy bude hodně dětí vystřihovat Egypt nebo Novověk a budou tak zahlcena dvě období dějin, zatímco ostatní budou prázdná či s jedním obrázkem. Mohla bych tento problém vyřešit omezeným počtem ilustrací na etapu nebo definovat její hranice na ose. Ale možná bude zajímavějším řešením nechat děti samotné, aby si určily, jak bude jejich

ztvárnění času vypadat. Pro mne pak bude indikátor úspěšnosti zpracovaného období počet obrázků u jednotlivých etap.

Osobní hodnocení přípravy a očekávání: teoretická příprava osy pro mne byla náročnější. Vždy, při sestavování určité aktivity sice беру v úvahu zkušenosti z předchozích činností, a zároveň přemýšlím nad chováním každého jedince zvlášť, ale reakce žáků v tomto konkrétním příkladu se mi neodhadovaly lehko. Proto mám také připravené dva scénáře. V prvním případě bude děti práce s časovou osou bavit a pak budou moct použít i razítka s texturou mezi obrázky, vybarvit ji, využít tištěné písmo z časopisů a sestavit nadpisy apod. V druhém případě, kde očekávám negativní odezvu, jen umístí vybrané obrázky na osu a připiší komentáře a nadpisy. Ocením snahu v obou případech, ale raději bych volila první možnost.

6.7.10. „Jak se nám žije v současnosti“

Název činnosti: Škola v noci aneb přespávání v družině aneb bojová hra s využitím celoročních vědomostí a dovedností získané v Cestách časem

Cíl: být ve hře co nejúspěšnější a pomoci svému týmu vyhrát v co nejkratším čase

Úkol: práce ve skupině, komunikace ve skupině, řešit problém efektivně a rychle

Pomůcky: tužka a papír, stanoviště s promyšlenými úkoly, stopky, ceny, stezka časem

Motivace: Jak jsi dobrý cestovatel v čase? Kolik sis toho pamatuješ ze starověkého Egypta nebo ze Středověku? Pojďme to společně zjistit. Během večera vás čeká celkem deset zastávek po cestě k vítězství. Kdo je zdolá nejrychleji a nejobratněji získá časovou medaili. Takže tři...dva...jedna...teď!

Popis činnosti: děti se rozdělí do týmů, které budou společně zdolávat stanoviště. Kapitán týmu dostane papír s nadepsanými kolonkami pro úkoly (za každý splněný dostanou jiné razítko). Celkem musí nasbírat devět razítek, aby získali sladkou odměnu a potřebné indicie k vyřešení posledního úkolu. Ten nejrychlejší tým navíc získá titul „Časového agenta“ a časovou medaili. Stanoviště budou mapovat nejen etapy dějin, jimiž jsme prošli, ale využijí i činnosti, které jsme dělali. Pravěké stanoviště se stane rozkvetlou loukou a skládat se bude květina na čas. Ve starověku budeme k Bohům přiřazovat jejich mocnou sílu. V Číně si vyzkoušíme, zda najdeme mezi 30-ti zvířaty 12 z legendy o zvěrokruhu. V Egyptě se pokusíme rozluštit starodávné poselství v hieroglyfech. Na

středověkém stanovišti budeme oblékat rytíře do zbroje. Novověký úkol bude spočívat v sestavení vynálezů dohromady (propisky, složení hračky z kinder vajíčka atd.) na čas. V moderním období budeme skládat puzzle s nápovědou ukrytou v jednom z dílků. Současné období nabídne 15 zakrytých věcí denní potřeby, které si budou muset členové týmu za minutu zapamatovat a poté alespoň 12 napsat. Za každé razítko získá tým nápovědu o 9 slovech, které jim pomohou orientovat se ve velké středověké mapě, kde budou muset spočítat brány do města a výsledné číslo říct na desátém stanovišti Měřiteli času (vychovatelce). Tak zastaví odpočet pro svůj tým a počkají na celkové hodnocení, kde se dozví, zda vyhráli.

Zamyšlení se nad možnými problémy: největším úskalím celé akce bude organizace. Stanoviště budou relativně malé, protože školní jídelna není tolik prostorná, zvláště musí-li pojmout děti ze všech družin dohromady. Důležité bude také načasování, aby nevznikali velké časové prodlevy mezi týmy a každé stanoviště bylo obsazené. S žáky, kteří dokončí stezku, uspořádáme krátký diskuzní kruh, kde zhodnotí své putování v čase. Zároveň mohou posoudit, jaké stanoviště bylo nejlehčí a jaké nejtěžší, zda pracovali jako tým. Podstatné bude na začátku vysvětlit pravidla hry (i chování) a několikrát je zopakovat, zvláště mladším dětem. Pokud skončí dva či více týmů současně, může být zařazena minihra (týmy se vystřídají v hodu kostkou, kdo hodí větší číslo, vyhrává), která rozhodne o vítězi. Vzhledem k tomu, že si každá vychovatelka vezme stanoviště, kde se budou současně plnit dva úkoly, bude mnohem těžší na žáky dohlížet. Ke zvážení by určitě byla i možnost zapojení některého z rodičů dětí, jako dozor.

Osobní hodnocení přípravy a očekávání: v celé hře může nastat tolik různých problémů a okolností, že je opravdu velice těžké ji připravit tak, aby nenastala nečekaná situace. Hra je koncipována tak, aby využívala nejen téma celého ročního plánu, ale i výběr z jeho činností. Ráda bych, aby se děti při plnění úkolu zastavily a povšimly si vlastního výrobku, třeba vymýšlení hieroglyfů. Aby z jejich usilovné práce nebyl jen hezký obrázek na nástěnku ve třídě, ale i zcela funkční součást hry. Očekávám, že se děti pobaví u každého stanoviště, budou chtít vyhrát a užijí si hezké odpoledne a zábavné přespávání ve škole.

Závěr

Cíle teoretické části byly splněny. Práce se zabývá všemi aspekty volného času a rozvedla jej i na poli pedagogiky. Věnuje se vývojovým charakteristikám dítěte v mladším školním věku. Popsána byla i družina se všemi náležitostmi, zmíněna byla legislativa a hlavně Školní vzdělávací program, z něhož vychází praktická část.

Volný čas má mnoho podob. Pomocí poznání volného času a jeho funkcí, jsem mohla s dětskými klienty lépe pracovat. Podrobné seznámení s pedagogikou volného času, jejich funkcí a přístupu k výchově mi umožnilo připravit kvalitní program každého dne. Díky poznání tělesných, emocionálních a psychických procesů dětí mladšího školního věku, jsem byla schopna lépe pochopit jejich potřeby, možnosti a slabé stránky. Využitím všech charakteristik školní družiny, jsem mohla lépe organizovat čas a činnosti. Osvojila jsem si principy a formy práce ve školní družině a použila je při zpracovávání Školního vzdělávacího programu.

Pochopení zásad koncipování ŠVP mi umožnilo vyhotovit kvalitní celoroční plán, s jehož pomocí jsem provázela děti historií. Práce v družině je nesmírně kreativní, částečně spontánní, částečně pečlivě připravenou směsicí zábavy a povinností. Učí žáky široké škále dovedností, posiluje jejich přirozené vlohy a formuje volný čas. Vychovatelka se tak stává psychologem, pedagogem, rodičem, přítelem, zároveň si musí udržet autoritu, být profesionálem a to vše v jedné osobě.

Cílem praktické části bylo realizovat projekt „Cesta časem“ ve školní družině a podpořit tak v dětském klientovi zájem o historii. Projekt byl navržen na délku školního roku do deseti dějinných etap (10 měsíců). Každé historické období bylo navrženo tak, že děti pracovaly vždy s jinými kreativními technikami. Projekt byl realizován a nadále probíhá do konce června 2015 podle celoročního plánu, který byl koncipován na základě Školního vzdělávacího programu. Nejdůležitější činnost se uskuteční až na samém konci školního roku v červnu, kdy dojde k celkovému hodnocení tématu „Cesta časem“. Posouzení úspěšnosti účastníky se odehrávalo na konci každého měsíce po uplynutí daného tématu a děti se vždy chlubily nějakou zajímavostí, kterou si zapamatovaly. Také bylo inspirující vidět jejich pokrok při pojmenovávání pojmů v knize, nadšení do starodávných rituálů, které si hned chtěly vyzkoušet a spontánní opakování činnosti, jež jsme realizovali předchozí měsíc. Z výsledků měsíčních hodnocení lze vyvodit, že zájem dětí o historii byl přirozeně podpořen a rozvinut.

Zlepšení bylo patrné na mnoha úrovních práce, v šikovnosti, pečlivosti věnované činností, adaptaci na problémy a jejich řešení, schopnosti vyjádřit se, samostatnosti apod. Na základě těchto pozorování, lze vyvodit, že příslušná hypotéza (vyvolání většího zájmu o historii u dětí a zlepšení jejich motorických dovedností) byla potvrzena.

Projekt „Cesta časem“ by mohl být efektivně využitý i na dalších základních školách. Stavbu celoročního plánu je možné realizovat ve druhých třídách a porovnat jejich výsledky. Projekt lze v budoucnu doplnit o nová historická období, čímž vznikne širší výběr témat, z kterých si budou moci vychovatelé vybrat optimální kombinaci pro svůj celoroční plán.

Seznam použité literatury

ABDOURAHMANE, B. *Staré civilizace*. 2. vyd. Praha: Gemini, 1994, 385-480 s, ix-xiii s. Ilustrované dějiny světa (Gemini). ISBN 80-85820-28-5

ALMEIDA-TOPOR, H. *Současný svět*. 1. vyd. Praha: Gemini, 1996, 1633-1728 s, ix-xii s. Ilustrované dějiny světa (Gemini). ISBN 80-7176-319-5

ANDRÉ-SALVINI, B. *Úsvit civilizací*. 2. vyd. Bratislava: Gemini, 1993, 97-192 s, ix-xiii s. Ilustrované dějiny světa (Gemini). ISBN 80-7161-016-x

BALKOVÁ, Krista. *Náměty pro školní družinu: konkrétní činnosti v 10 tematických projektech*. 1.vyd. Praha: Portál, 2006, 151 s. ISBN 80-7367-064-x.

BARBOTIN, Ch. *Egypt a starověké Řecko*. 2. vyd. Ilustrace Philippe Biard. Praha: Gemini, 1994, 193-288 s, ix-xiii s. Ilustrované dějiny světa (Gemini). ISBN 80-85820-25-0

BUFFETAUT, É. *Od Velkého třesku k člověku*. 3. vyd. Praha: Gemini, 1994, 96 s., ix-xiii s. Ilustrované dějiny světa (Gemini). ISBN 80-85820-27-7

CADIER, G. *Zrod kapitalismu*. 1. upr. vyd. Praha: Knižní klub, 1996, 1153-1248 s, ix-xiii s. Ilustrované dějiny světa (Gemini). ISBN 80-7176-250-4

ČINČERA, J. *Práce s hrou: pro profesionály*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007, 115 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1974-0

DUTOUR, T. *Ve stínu středověkých hradů*. 1. vyd. Praha: Gemini, 1994, 577-672 s, ix-xiii s. Ilustrované dějiny světa (Gemini). ISBN 80-85820-10-2

DVOŘÁKOVÁ, M. *Základní učebnice pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Grada, 2015, 246 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5039-2.

FRANC, D., ZOUNKOVÁ, D., MARTIN, A. *Učení zážitkem a hrou: praktická příručka instruktora*. 1 vyd. Brno: Computer Press, 2007. 201 s. ISBN 978-80-251-1701-9

HÁJEK, B a kol. *Jak vytvořit vzdělávací program pro školní družiny*. 1 vyd. Praha: Portál, 2007. 128 s. ISBN 978-80-7367-233-1

HÁJEK, B., PÁVKOVÁ, J a kol. *Školní družina*. 3., aktualizované vydání. Praha: Portál, 2011. 152 s. ISBN 978-80-7362-900-2

HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. 2.vyd. Praha: Portál, 2011. 240 s. ISBN 978-80-262-0030-7

HELUS, Z. *Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004, 228 s. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-888-0

HEŘMANOVÁ, J., MACEK M. *Metodika pro podporu tvorby školního vzdělávacího programu ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. V Praze: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Odbor pro mládež, 2009, 110 s. ISBN 978-80-86784-77-9.

HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. 1.vyd. Praha: Portál, 2004. 176 s. ISBN 80-7178-927-5

HOLEYŠOVSKÁ, A. *Rok ve školní družině*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007, 166 s. ISBN 978-80-7367-341-3.

HOLEYŠOVSKÁ, A. *Zájmová činnost ve školní družině*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009, 228 s. ISBN 978-80-7367-586-8.

CHADEAU, E. *Na prahu 21. století*. 1. vyd. Praha: Knižní klub, 1996, 1825-1920 s, ix-xiii s. Ilustrované dějiny světa (Gemini). ISBN 80-7176-377-2

JOHNSON, P. *Civilizace starého Egypta*. 1. vyd. Praha: Academia, 2002, 262 s. ISBN 80-200-0949-3

KAPLÁNEK, M (ed). *Čas volnosti – čas výchovy*. 1. vyd. Praha: Portál, 2012. 176 s. ISBN 978-80-262-0450-3

KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. 1. vyd. Brno: Paido, 2001, 199 s. ISBN 80-7315-004-2

MORNINGSTAROVÁ, s. *Velká obrazová encyklopedie předpovídání budoucnosti*. 1. vyd. Praha: Svojtka & Co, 2002. 256 s. ISBN 80-7237-553-9

PAŘÍZEK, V. *Obecná pedagogika*. Dotisk. Praha: Karolinum, 1994. 71 s. ISBN 80-7066-339-1

PELIKÁN, J. *Výchova jako teoretický problém*. 1.vyd. Ostrava: Amosium servis, 1995. 234 s. ISBN 80-85498-27-8

PRŮCHA, J. *Pedagogický slovník*. 6.vyd. Praha: Portál, 2009. 396 s. ISBN 978-80-7367-647-6

ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, J. a kol. *Přehled vývojové psychologie*. 2.vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2008. 175s. ISBN 978-80-244-2141-4

Legislativa

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), jak vyplývá z pozdějších změn. *Sbírka zákonů*. 2.9.2008. ISSN 1211-1244

Elektronické zdroje

Školní družiny. [online]. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy*. c2013-2014, [cit. 2014-12-27]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mladez/skolni-druziny>

MORKES, F. Největší reforma školství v dějinách, 230. výročí Všeobecného školního řádu. *Učitelské noviny* [online]. c2010-2013 [cit. 2014-12-28]. Dostupné z <http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=4731>

Muzeum 3000 – Zpravodajský portál Národního muzea pro 3. tisíciletí [online]. *Národní muzeum*. c2012, [cit. 2014-12-28]. Dostupné z <http://www.muzeum3000.nm.cz/zajimavosti/americky-klub-dam-a-ceska-spolecnost-19-stoleti>

Školní družiny. [online] *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy*. c2013/2014. [2014-12-31]. Dostupné z <http://www.msmt.cz/mladez/skolni-druziny>

Školský zákon [online]. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy*. c2013/2014. [2014-12-31]. Dostupné z <http://www.msmt.cz/mladez/skolni-druziny>

Odborné časopisy a jiná periodika

TROJANOVÁ, I. Jak na školní družinu. *Řízení školy: odborný měsíčník pro ředitele škol*. Roč. 11, č. 10/2014. s. 24-25. ISSN 1214-8679

BIMKA, D. Legionář proti rytíři. *Časostroj*. č.12/2011, s.38-39. ISSN 1805-0832

JURÁNEK, R. Život ve středověkém městě. *Časostroj*. č.12/2011, s.54-55. ISSN 1805-0832

Přílohy

Seznam příloh:

- 1 Školní vzdělávací program – Brána za poznáním
- 2 Celoroční plán IV. Oddělení
- 3 Ukázka měsíčního shrnutí práce v družině z webových stránek základní školy Špitálské
- 4 Informovaný souhlas pro rodiče
- 5 Rodinný strom – vzor
- 6 Fotodokumentace k měsíčním činnostem
 - 6.1 Erb družiny Chipmunků
 - 6.2 Projekt Pravěk – mamut Manny na květinové louce
 - 6.3 Chipmunkové archeology – vykopávání dinosaurů
 - 6.4 „Odysseovy cesty“ – interaktivní výstava ke středověku
 - 6.5 Vánoce v družině a Mikulášská nadílka
 - 6.6 Bůh Re a hieroglyfy
 - 6.7 Středověká nástěnka
 - 6.8 Hrajeme si na vynálezce

Seznam tabulek:

- Tabulka 11 Kompetence září
- Tabulka 2 Kompetence říjen
- Tabulka 3 Kompetence listopad
- Tabulka 4 Kompetence prosinec
- Tabulka 5 Kompetence leden
- Tabulka 6 Kompetence únor
- Tabulka 7 Kompetence březen
- Tabulka 8 Kompetence duben
- Tabulka 9 Kompetence květen
- Tabulka 10 Kompetence červen

Příloha č. 1 – Školní vzdělávací program – Brána za poznáním

Školní vzdělávací program pro školní družinu

Brána za poznáním

Základní škola, Praha 9 – Vysočany, Špitálská 789

Školní družina při ZŠ Špitálská, Praha 9, Vysočany

ředitelka školy : PaedDr. Alena Nídllová
vedoucí vychovatelka : Kateřina Jakšová

kontakt do ŠD: Bumbálek – 734 477 315
ŠD: škola – 734 477 307

Příloha ŠVP ZŠ-Špitálská 789, Praha 9, Vysočany

- **Obsah dokumentu ŠVP Školní družiny :**
 - 1. Charakteristika ŠD**
 - působnost, organizace a základní podmínky
 - materiálně technické, ekonomické a hygienické podmínky
 - personální obsazení
 - 2. Analýza školní družiny**
 - silné stránky
 - slabé stránky
 - příležitosti
 - ohrožení
 - 3. Cíle ŠVP školní družiny**
 - 4. Formy vzdělávání**
 - příležitostné
 - pravidelné
 - individuální
 - spontánní
 - příprava na vyučování
 - 5. Tematické okruhy a jejich cíle**
 - člověk a jeho svět:
 - lidé kolem nás:
 - lidé a čas
 - člověk a příroda
 - člověk a svět práce
 - člověk a jeho zdraví
 - 6. Rozvíjené klíčové kompetence**
 - kompetence k učení
 - kompetence k řešení problému
 - komunikativní kompetence
 - sociální a interpersonální kompetence
 - kompetence činnostní a občanské
 - kompetence k trávení volného času
 - 7. Evaluace činnosti ŠD**
 - 8. Roční plán činnosti školní družiny pro školní rok 2014/2015**

1. Charakteristika ŠD

• působnost, organizace a základní podmínky

- školní družina (dále jen ŠD) je součástí ZŠ Špitálská, Praha 9, Vysočany a sídlí z části v hlavní budově školy a v budově Bumbálku v blízkosti školy
- zřizovatelem základní školy a školní družiny je Městská část Praha 9, školské zařízení je příspěvkovou organizací
- děti jsou rozděleny do oddělení podle tříd. Je to nutné vzhledem k rozvrhu a zájmovým kroužkům. Rozdělení dětí stanovuje vedoucí ŠD
- vycházíme vstříc i individuálním přáním – sourozenci nebo kamarádi mohou být spolu
- oddělení jsou naplněna dle normativu
- žáci I. stupně mohou být zapsáni k pravidelné docházce (do ŠD, kroužků na I. stupni, kroužků zřízených firmou „Kroužky.cz“ prostřednictvím školy
- žáci navštěvují ŠD nebo jiný z kroužků na základě řádně vyplněné a odevzdané písemné přihlášky
- předčasné ukončení docházky do ŠD nebo kroužku musí být na základě písemné odhlášky
- školní družina slouží k odpočinkové, zájmové a rekreační činnosti dětí z 1. až 5. třídy v době před a po vyučování
- všechny činnosti probíhají hravou formou, mají děti zaměstnat, pobavit a poučit. Jsou organizovány podle stanoveného režimu ŠD a plánů činnosti
- provoz školní družiny - ranní školní družina 6.30 hod. - 7.45 hod.
- odpolední školní družina 11.30 hod. - 17.00 hod.

• materiálně technické, ekonomické a hygienické podmínky

- školní družina má několik heren (počet heren je závislý na počtu oddělení v příslušném školním roce)
- každá herna je rozdělena na pracovní a herní část
- dále má družina k dispozici tělocvičnu, školní hřiště, počítačové učebny, kuchyňku a prostory školní jídelny
- k venkovním aktivitám dětí využíváme parky v okolí školy
- obědy jsou zajištěny ve školní jídelně v hlavní budově školy
- důraz je kladen na správné hygienické návyky před a po stravování, svačině a při všech činnostech ve ŠD
- pitný režim je zajišťován jak rodiči, tak školní družinou
- dále je ve škole nápojový automat
- pobyt dětí ve školní družině je za poplatek, který stanovuje ředitel školy
- finanční prostředky pro ŠD rozděluje a jejich výši určuje ředitel školy

• personální obsazení

- počet vychovatelek se odvíjí od počtu stanovených oddělení v daném školním roce
- všechny vychovatelky jsou plně kvalifikovány
- povinností pedagogických pracovníků v ŠD je stále se vzdělávat v akreditovaných kurzech, samostudiem
- další vzdělávání zajišťuje ředitel školy podle DVPP

- **vedoucí vychovatelka**- Jakšová Kateřina
- **vychovatelky** - Baudyšová Marie, DiS
 - Hrušková Kristina
 - RNDr. Nacházelová Jaroslava
 - Procházková Zuzana, DiS.
 - Prosnerová Helena
 - Ševčíková Andrea

2. Analýza školní družiny

• silné stránky

- vstřícný a komunikativní personál
- přitažlivost a zajímavost pro děti
- různorodost činností (velké množství rozmanitých výletů- kulturní akce, výtvarná dílna, knihovna, kina, výstavy, polodenní výlety, solná jeskyně, akce k významným svátkům aj.)
- volnočasové aktivity (bezplatné v rámci ŠD) – ruční práce, hudební a pěvecké činnosti, výtvarné činnosti, dramatická výchova, předčítání
- spolupráce se ZŠ
- spolupráce se SRPPŠ
- stoupající prestiž u rodičů
- spolupráce s radnicí Prahy 9
- spolupráce s místní knihovnou Prahy 9 Vysočany
- naplněnost ŠD
- vlastní webové stránky

• slabé stránky

- narušování činností ve školní družině – nejednotnost rozvrhů paralelních tříd
- jiná zájmová činnost cizích subjektů využívajících prostorů školy
- chybí vyhovující hřiště nebo hrací prostor pro ŠD
- samostatné herny pro ŠD (v současnosti jsou herny umístěny v prostorách tříd)
- nedostatečná vybavenost heren
- dvě oddělené budovy pro ŠD
- feminizace

• příležitosti

- vytvoření rozmanité nabídky
- další vzdělávání vychovatelek, kurzy
- doplňování her a pomůcek – modernizace
- projekty
- pravidelné činnosti
- uplatnění neformálního vzdělávání
- integrace cizinců a dětí s různými vzdělávacími potřebami

- **ohrožení**

- nedostatek finančních prostředků
- nezájem být jakkoliv organizován- problémové děti
- velká naplněnost ŠD – nad 28 žáků v oddělení
- přechody z budovy školy do budovy Bumbálek – dopravní situace
- nebezpečí pro děti v blízkém okolí (injekční stříkačky, lidé bez domova, opilci)

3. Cíle ŠVP školní družiny

- rozvoj osobnosti člověka
- získání všeobecného přehledu (v návaznosti na učivo 1.stupně)
- pochopení a uplatňování zásad demokracie - ÚMLUVA O PRÁVECH DÍTĚTE (každý má svá práva, ale i povinnosti)
- utváření vědomí národní a státní příslušnosti, ale i respektu k jiné etnické, kulturní a náboženské skupině
- pochopení a uplatňování principu rovnosti žen a mužů
- získání a uplatňování znalostí o životním prostředí, jeho ochrana
- dodržování bezpečnosti a ochrana zdraví
- prožívat radostné chvíle, jistotu a bezpečí
- podněcovat žáky k tvořivému myšlení, logickému uvažování a řešení problémů
- učit žáky osvojovat si základy slušného chování při stolování
- učit komunikovat, spolupracovat a respektovat se
- učit se předávat znalosti, zkušenosti a dovednosti v různých oblastech
- utvářet kladný vztah k přírodě a učit chránit svět kolem nás
- nabízet různorodé činnosti s individuálním přístupem k jednotlivým žákům
- vytvářet podmínky a prostor pro odpočinek a relaxaci
- rozvíjet všestrannou spolupráci s rodinami dětí

4. Formy vzdělávání

- **příležitostné**

- návštěvy knihovny, galerií, muzeí, kin, solné jeskyně, hvězdárny, divadel, naučných stezek, sportovních dnů, výchovných koncertů, akce k významným dnům, výročí např. organizované radnicí, preventivní programy s PČR aj.

- **pravidelné**

- každodenní činnost ve volnočasových aktivitách probíhajících v ŠD, v zájmových útvarech zřízených školou i agenturou Kroužky.cz
- nabídka kroužků se každý rok aktualizuje, například: keramický, aerobic bojové sporty, počítačový, angličtina, šachy, sportovní hry, sborový zpěv, hra na kytaru, taneční, dramatický, hip-hop, florbal, šikovné ruce, aj.

- **individuální**

- zejména vytvářením podmínek pro rozvoj nadání dětí, či podpora zdravotně nebo sociálně znevýhodněných žáků ve spolupráci s rodiči nebo jejich

zákonnými zástupci s využitím poradenské pomoci školy nebo poradenských zařízení

- **spontánní**
 - ve školní družině jsou zahrnuty do denního režimu oddělení (ranní hry, odpolední relaxační činnosti, aktivní odpočinek)
 - činnosti jsou operativně přizpůsobovány změnám v chodu školy a kolektivu dětí
- **příprava na vyučování**
 - didaktické hry, individuální četba, tematické vycházky, besedy a činnosti, které upevňují a rozšiřují poznatky získané ve školním vyučování

5. Tematické okruhy a jejich cíle

- **cíl** - nacházení nových vazeb a vztahů mezi již získanými poznatky z vyučování, možnost vzájemného doplňování školního vyučování a výchovně vzdělávací práce školní družiny (tohoto cíle dosahovat od školního vyučování výrazně odlišnými postupy, přinášet nové podněty, poznatky a dovednosti)
- **člověk a jeho svět**
 - vztah k Praze, čtvrti, státu
 - vycházky, výlety, poznatky z cest
- **lidé kolem nás**
 - příbuzenské vztahy v rodině
 - vztahy mezi dětmi, v odděleních ŠD, mezi třídami
 - vztahy ke škole
 - pravidla soužití
 - chování lidí – pravidla slušného chování, ochrana zdraví
 - principy demokracie
 - základní lidská práva a práva dítěte
 - práva a povinnosti
 - bezpečnost dětí – opakovat zásady chování podle BOZP
- **lidé a čas**
 - regionální pověsti a báje – Staropražské pověsti, legendy
 - tradice, zvyky, odlišnost ve způsobu života
 - návštěva kulturních institucí, orientace v čase
- **člověk a příroda**
 - rozmanitost živé a neživé přírody
 - ochrana přírody – praktické poznávání
 - proměny přírody, roční období – vycházky
 - činnost člověka v přírodě (pozitivní – negativní)
 - likvidace odpadu – třídění odpadu, environmentální výchova
- **člověk a svět práce**
 - tradiční a netradiční materiály

- základní dovednosti
- seznamování s informačními a komunikačními technologiemi,
- základy práce s PC, vyhledávání relevantních informací, dodržování pravidel bezpečného internetu, ochrana dat před poškozením, ztrátou, zneužití

- **člověk a jeho zdraví**

- poznávání sebe sama, poučení a péče o zdraví a nemocech, zdravotní prevence, osobní hygiena a čistota, poučení o úrazech a jejich předcházení, umění ošetřit drobná poranění

6. Rozvíjené klíčové kompetence

- dlouhodobý proces, souhrn vědomostí, dovedností, schopností a postojů, které děti získávají v průběhu několikaleté docházky do školní družiny
- prolínají se všemi činnostmi zájmového vzdělávání

- **kompetence k učení**

- učí se s chutí, práci dokončí, klade si otázky, hledá na ně odpověď, získané vědomosti dává do souvislostí, uplatňuje v praktických situacích a dalším učení

- **kompetence k řešení problému**

- všímá si dění okolo, snaží se řešit situace, při jejich řešení užívá logické, matematické, empirické postupy, chápe, že vyhýbání se řešení problému nevede k cíli
- započaté činnosti dokončuje

- **komunikativní kompetence**

- ovládá řeč, vyjadřuje sdělení, myšlenky, otázky, odpovědi vhodně formulovanými větami, komunikuje bez ostychu s vrstevníky i dospělými, kultivovaně

- **sociální a interpersonální kompetence**

- samostatně rozhoduje o svých činnostech, uvědomuje si, že za ně odpovídá a nese důsledky, projevuje ohleduplnost, citlivost, rozpozná nevhodné chování, nespravedlnost, agresivitu, šikanu, spolupracuje ve skupině, dokáže se prosadit i podřídit, přijmout kompromis, respektuje jiné, je tolerantní k odlišnostem mezi lidmi

- **kompetence činnostní a občanské**

- učí se plánovat, organizovat, řídit a hodnotit, odhaduje rizika svých nápadů, odpovědně přistupuje k úkolům a povinnostem, uvědomuje si práva svá i druhých, chová se odpovědně s ohledem na zdravé a bezpečné prostředí (přírodní i společenské), dbá na své osobní zdraví i druhých

- **kompetence k trávení volného času**
 - orientuje se v možnostech smysluplného trávení volného času, umí si vybrat zájmové činnosti dle vlastních dispozic, rozvíjí své zájmy v organizovaných skupinách i individuálních činnostech, dokáže odmítnout nevhodnou nabídku volného času

7. Evaluace činnosti ŠD

- **metody a formy práce**
 - týdenní hodnocení na úrovni oddělení
 - hodnocení dětí – chválíme, vyhodnocujeme, oceňujeme
 - výstavy prací formou nástěnek v herně, na chodbách
 - výstavy výrobků
 - výrobky domů
 - fotodokumentace
 - rozhovory s rodiči
 - konzultace s vyučujícími a výchovným poradcem
 - prezentace na pedagogických radách
 - písemné hodnocení celoroční práce – průběh a výsledky výchovně vzdělávacích aktivit
 - jaké změny je třeba udělat pro příští rok ve ŠVP ŠD
- **další metody**
 - pozorování
 - rozbor aktivit dětí
 - analýza prací
 - sociometrické metody (rozbor chování dítěte)
 - analýza vlastní pedagogické aktivity
 - vyhodnocování dílčích programů, projektů
 - rozbor pedagogické dokumentace
 - supervize
 - pravidelné interní týdenní porady v ŠD
 - pravidelné měsíční porady všech vychovatelek s vedením školy
 - rozbor příčin neúspěchu (vandalismus, šikana)
 - hodnocení podle SWOTU

8. Roční plán činnosti školní družiny pro školní rok 2014/2015

"CESTOVÁNÍ ČASEM"

ZÁŘÍ - "Cestujeme časem"

- seznámení dětí s celoročním projektem "Cestujeme časem"
- seznámení s vnitřním řádem školní družiny
- **DŮRAZ NA BEZPEČNOST**
- poučení dětí podle osnovy o BOZP

ŘÍJEN - "Pravěk"

- vývoj člověka z opice (vývoj člověka, dorozumívání, potrava, aj.)
- život pravěkých lidí (život v jeskyni, lov, pravěké vynálezy)
- projekt - "Pravěk"- kolektivní práce celého oddělení (koláž)
- výrobky s pravěkou tematikou
- pohádky - "Pračlověk", " Lovci mamutů", "Croodsovi", "Flinstonouvi"
- sportovní hry - "PODZIMNÍ SPORTOVNÍ OLYMPIÁDA"
- pouštění draků
- Halloween
- podzimní prázdniny - poučení dětí o BOZP před prázdninami

LISTOPAD - "Starověk"

- Antika - Řím a Řecko (život lidí, kolosea, gladiátoři, první školy, vynálezy, výrobky, aj.)
- začínáme s ozdravným blokem "SOLNÁ JESKYNĚ"
- pohádky - "Asterix a Obelix", "Řecké pohádky a bajky"
- 17.11. - "Den boje za svobodu a demokracii" - význam

PROSINEC - "Čína"

- život v Číně (Dynastie, čínská medicína, bojová umění, objevy, aj.)
- Vánoce v historii (jak daleko sahá historie Vánoc...)
- vánoční svátky, zvyky v různých koutech světa
- výroba vánočních dárků pro rodiče
- vánoční besídka, čertovská diskotéka
- solná jeskyně
- vánoční prázdniny - poučení dětí o BOZP před prázdninami

LEDEN - "Egypt"

- život v Egyptě (život Egyptanů, pyramidy, mumie, aj.)
- vynálezy a objevy
- výrobky s danou měsíční tematikou

- projekt - "Egypt a Čína" - kolektivní práce celého oddělení (koláž)
- zimní sporty - bruslení, bobování
- solná jeskyně
- pololetní prázdniny - poučení dětí o BOZP před prázdninami

ÚNOR - "Život u středověkého dvora"

- život lidí u dvora, oblečení
- rytíři, zbroj, vynálezy, objevy
- masopust + karneval
- výroba masek, škrabošky
- výrobky k dané měsíční tématice
- solná jeskyně
- pohádka - "Ať žijí duchové", "První rytíř", "Jak vycvičit draka"

BŘEZEN - "Život středověkých lidí"

- život poddaných versus život u dvora
- příprava na Velikonoce - vznik, význam (kraslice, pomlázky, aj.)
- Velikonoce v historii
- výrobky s danou měsíční tematikou
- solná jeskyně
- jarní prázdniny - poučení dětí o BOZP před prázdninami

DUBEN - "Novověk"

- objevení Ameriky, významné vynálezy
- vynálezy a objevy – (knihtisk, globus, tužka v dřevěném pouzdře, mikroskop, první noviny, biograf, automobil, letadlo, TV vysílání, aj.)
- Velikonoce
- DEN ZEMĚ
- rej čarodějnic
- "Výroba vlastní knihy, fotoalba, globusu, ozdobné tužky" - kolektivní práce celého oddělení
- pohádky – "Auta", "Letadla", "Kryštof Kolumbus"
- solná jeskyně
- velikonoční prázdniny - poučení dětí o BOZP před prázdninami

KVĚTEN - "Nejnovější období"

- klady a zápory vynálezů a objevů
- Den matek
- projekt - "časová osa dětskýma očima" - kolektivní práce celého oddělení (koláž)
- návštěva planetária
- návštěva Technického muzea
- státní svátky

ČERVEN - "Současnost"

- 4. ročník Bumbálkového spaní + noční bojová hra
- závěrečné vyhodnocení projektu "Cestujeme časem"
- diskotéka, karneval rozloučení se školní družinou
- poučení dětí o BOZP o prázdninách

PRAVIDELNÉ AKCE

- knihovna Vysočany - P9 - nové knihy, besedy o knihách, půjčování knih
- galerie 9 - výstavy , výtvarné dílny
- Gong - divadelní představení pro děti
- dopravní hřiště Prosek - dopravní značení, jízda na kole, bezpečnost
- park Podvinný mlýn - dětská hřiště, kulturní a zábavné akce pro děti
- kino Ládví - filmy, pohádky
- solná jeskyně - ozdravné pobyty
- polodenní výlety
- besídky - Mikulášská, Vánoční s nadílkou
- Masopust - masky

ROČNÍ PLÁN ŠKOLNÍ
DRUŽINY

IV. ODDĚLENÍ
„CHIPMUNKOVÉ“

VYCHOVATELKA PROCHÁZKOVÁ
ZUZANA

2014/2015

„CESTOVÁNÍ ČASEM“

celoroční projekt prolínající se každým měsícem

ZÁŘÍ – „ZAČÍNÁME CESTOVAT ČASEM“

- seznámení dětí s vnitřním řádem ŠD
- seznámení dětí s ročním projektem „Cestování časem“
- upevnění správných návyků - hygiena, stolování, úklid hraček, úklid v šatně
- **BEZPEČNOST- při přecházení do družiny, při vycházkách, v průběhu dne ve družině**
- **výtvarná činnost** - Výtvarná dílna na radnici Prahy-9, výroba družinového erbu, malování barvami na sklo, kreativní způsoby vybarvování a stínování obrázků
- **rekreační činnost** - seznámení s místy, kde si děti můžou hrát...park Podviní, kopec v blízkém okolí, školní hřiště...

ŘÍJEN – „PRAVĚK, JAK HO NEZNÁTE“

- **vývoj člověka z opice, život pravěkých lidí, vynálezy a objevy v dané době, po stopách mamutů, dinosaurů...**
- **výtvarná a pracovní činnost** – odlitky ze sádry, rozmanité techniky s pravěkou tematikou, skládání origami květin z pravěkých dob, výroba vlastního letuschopného draka, kouzelné „vypěstování“ halloweenské dýně z papíru
 - **projekt - "Pravěk" - kolektivní práce- výtvarná technika - koláž**
 - různorodé výtvarné techniky – práce s přírodninami (výroba šperků) a jejich sběr (výroba zvířátek ze šišek), inspirace listy – obrázky na dokreslení
 - **rekreační činnosti - "Podzimní olympiáda"** (skákání v pytli, bumerang, shazování plechovek, trefování na cíl) , pouštění draka, procházky v blízkém okolí – pozorování změn v přírodě – poznáváme stromy, rostliny a zvířata
 - **pohádky** - "Croodsovi, "Byl jednou jeden život", Dinosaurius....
 - **Halloween** – význam svátku, vydlabávání dýní, výroba masek
 - **podzimní prázdniny** - poučení dětí o BOZP před prázdninami
 - „**Drakiáda**“ - soutěž v pouštění draků

LISTOPAD – „POJĎME RYCHLE DO STAROVĚKU“

- **Antika - Řím a Řecko - život lidí, kolosea, gladiátoři, první školy, starověké vynálezy a výrobky**
- **výtvarná a pracovní činnost** – bohové na Olympu – stvoření vlastní báje, obleč si svého hrdinu – návrhy zbroje pro hrdiny a šatů pro dámy při návštěvě kolosea
 - **pohádky:** staré řecké báje a pověsti, Asterix a Obelix...
 - výtvarné techniky s přírodninami
 - **17.10.** - "Den boje za svobodu a demokracii" - význam
 - **rekreační činnost - ozdravné bloky** – začínáme se solnou jeskyní, parky

PROSINEC – „CO VŠECHNO VÍŠ O ČÍNĚ?“

- **život v Číně** (Dynastie, čínská medicína, čínský zvěrokruh, bojové umění, kulturní zvláštnosti...)
- **Vánoce** v různých koutech světa, vánoční atmosféra - Mikuláš, Advent, vánoční zvyky a svátky- vznik a význam
- **výtvarná a pracovní činnost** – výtvarné a pracovní techniky: zapouštění barev do klovatiny, výroba vánočních svícňů a přání na téma – „ Vánoce, Vánoce přicházejí“, vytváření vánočního seznamu přání a výroba adventního kalendáře
- výroba dárků pro rodiče - vánoční andílci, ozdoby, krabičky na dárky
- **vánoční besídka s nadílkou**
- **Čertovská diskotéka**
- **rekreační činnost** - zimní hry na sněhu (koulování, bobování)
- **solná jeskyně**
- **vánoční prázdniny** - poučení dětí o BOZP před prázdninami

LEDEN – „TAJEMNÝ EGYPT“

- **život v Egyptě** (život Egypťanů, pyramidy, mumie, hieroglyfy, egyptský zvěrokruh...)
- významné objevy a vynálezy v Egyptě a Číně
- **výtvarná a pracovní činnost** – netradiční zimní techniky-inkoustová technika, výroba sněhové výzdoby, vymyšlení vlastních hieroglyfů, práce s kódy a šiframi
- **projekt - "Egypt a Čína"** - kolektivní práce- výtvarná technika - koláž
- **rekreační činnost** - hry s paní Zimou-stavění sněhuláka, iglí, sněhové sochy, koulovací bitva
- **solná jeskyně**
- **pololetní prázdniny** - poučení dětí o BOZP před prázdninami

ÚNOR – "JAK SE ŽILO U STŘEDOVĚKÉHO DVORA“

- **život lidí u dvora, rytíři, zbroj, středověké oblečení, zvyky...**
- středověké vynálezy, objevy
- výroba masek, škrabošek, vlastního erbu, vymyšlení středověké historie vlastní rodiny a výroba stromu života (rodokmen)
- „Masopust“-vznik a význam
- **masopustní karneval**
- **výtvarná a pracovní činnost** – středověké masky, škrabošky...
- **pohádky** - "První rytíř", "Ať žijí duchové"
- **rekreační činnost** – pozorování zimní přírody, naučné stezky, fitness stezky
- **slavíme svátek svatého Valentýna** – význam svátku, výroba přáníček
- **solná jeskyně**

BŘEZEN – „ŽIJEME ŽIVOT STŘEDOVĚKÝCH LIDÍ“

- život *poddaných versus život u dvora* (rozdíly, zvyky, zajímavosti, rytířské turnaje...)
- příprava na Velikonoce - vznik a význam
- **Velikonoce** v historii
- **výtvarná a pracovní činnost** - pletení pomlázek, kraslice, velikonoční přáníčka, drátkování....
- **rekreační činnost** – probouzení jarní přírody...první jarní den
- **solná jeskyně**
- **vynášení Morany** – historie vzniku a výroba vlastní Morany
- **jarní prázdniny** - poučení dětí o BOZP před prázdninami

DUBEN – "NOVOVĚK"

- objevení Ameriky, zámořské objevy, mořeplavci
- vynálezy a objevy (globus, knihtisk, automobil, biograf, mikroskop, první TV vysílání...)
- **Velikonoce**, velikonoční pomlázka
- **Den Země** - beseda na téma „**Ekologie**“, třídění odpadu, ochrana přírody
- **výtvarná činnost a pracovní činnost** - příprava na rej čarodějnic, hrajeme si na vynálezce – výroba vlastního vynálezu, pouštění vlastnoručně vyrobené lodky po vodě – pouštění přání,
- **projekt - výroba vlastního fotoalba, globusu - kolektivní práce celého oddělení**
- **rej čarodějnic** - čarodějnický karneval
- **pohádky** - "Objevení Ameriky", "Letadla"...
- **solná jeskyně** - ukončení ozdravného bloku
- **rekreační činnost** - tematické vycházky, hřiště....
- **velikonoční prázdniny** - poučení dětí o BOZP před prázdninami

KVĚTEN – „NEJNOVĚJŠÍ OBDOBÍ“

- **klady a zápory** vynálezů a objevů
- **Den matek** – beseda na téma „rodina“ – podpora kladných vztahů v rodině, vztahy a přátelství,
- **výtvarná činnost a pracovní činnost** - jaro je všude kolem nás, skládáme květiny z papíru, výroba přáníčka mamince k svátku, superhrdinové v nás – vymyšlení a kresba vlastního superhrdiny, výroba záložky do knížky
- **projekt - "Časová osa dětskýma očima"- kolektivní práce - výtvarná technika-koláž**
- návštěva planetária, Technického muzea
- státní svátky
- **rekreační činnost** - různé druhy sportů - líný tenis, badminton, fotbal, vybíjená, házená.....

ČERVEN – „JAK SE NÁM ŽIJE V SOUČASNOSTI“

- závěrečné vyhodnocení projektu „Cestování časem“
- rozloučení se školní družinou
- závěrečná diskotéka + karneval
- škola v noci aneb přespávání ve škole+ bojová hra s využitím celoročních vědomostí a dovedností získané v Cestách časem
- rekreační činnost - hřiště, parky v blízkém okolí
- "Družinová pout'
- poučení dětí o BOZP před prázdninami

celoroční pravidelné akce:

- knihovna Vysočany
- výtvarná dílna na radnici Prahy – 9
- solná jeskyně
- preventivní program Policie České republiky
- kino Ládví
- divadlo Gong, divadlo Spejbla a Hurvínka
- výstavy – Naše cesta
- muzea – muzeum alchymistů
- polodenní výlety
- vánoční akademie
- zpívání s kytarou
- besídky
- park Podviní
- sportovní hřiště
- naučné stezky

Příloha č. 3 - Ukázka měsíčního shrnutí práce v družině z webových stránek základní školy Špitálské

Měsíc Únor:

CHIPMUNKOVÉ NA RYTÍŘSKÉM TURNAJI

Únor se k nám do družiny přihnal na koni a v lesklé zbroji. Začala turnajová klání a Chipmunkové nemohli chybět. Než však předal leden únoru své žezlo a změnil tak Egypt na Středověk, bylo potřeba dodělat velký projekt, na kterém se podílely všechny děti: Velký Bůh Re. Zhotovený několika technikama, od vybarvování po lepení, obzvláště plastické části se dětem líbily. Posud'te sami, jak se jim povedl ;)

V duchu středověku jsme vyráběli květiny z papíru pro dámy ze dvora, štíty pro pány rytíře na turnaje a také jsme změnili k nepoznání výzdobu třídy. Nezapomněli jsme ani na svátek svatého Valentýna a každý si tak mohl udělat valentýnku pro své blízké. Vznikla tak pěkná přání, kam si děti vlastnoručně napsaly věnování.

Hlavní akcí tohoto měsíce však zabral masopustní bál, který se již tradičně konal ve školní jídelně. Děti se představovaly ve svých maskách, které byly letos opravdu nápadité. Všichni účastníci si mohli zasoutěžit a vyhrát sladké odměny nebo si jen zatancovat s kamarády. V březnu budeme opět obléhat hrady, zachraňovat dámy z nesnází a cvičit dvorskou etiketu. Dozvíme se také něco nového o knihách a přivítáme první jarní den.

Měsíc Březen:

PŘÍPRAVA NA VELIKONOCE

Příloha č. 4 – Informovaný souhlas pro rodiče

INFORMOVANÝ SOUHLAS

Informovaný souhlas týkající se bakalářské práce na téma:

„Cesta časem – realizace projektu podle ŠVP (školního vzdělávacího programu)“.

Udělují – neudělují¹ svůj souhlas k pořizování fotografií, z akcí konaných školou třídou, družinou, souhlasím – nesouhlasím¹ se zveřejněním prací svého dítěte (výrobky v družině ap.), souhlasím – nesouhlasím¹ s uveřejněním fotografií svého dítěte
....., ve výše zmíněné bakalářské práci.

Děkuji za pozornost věnovanou těmto informacím a žádám Vás tímto o poskytnutí souhlasu

V dne

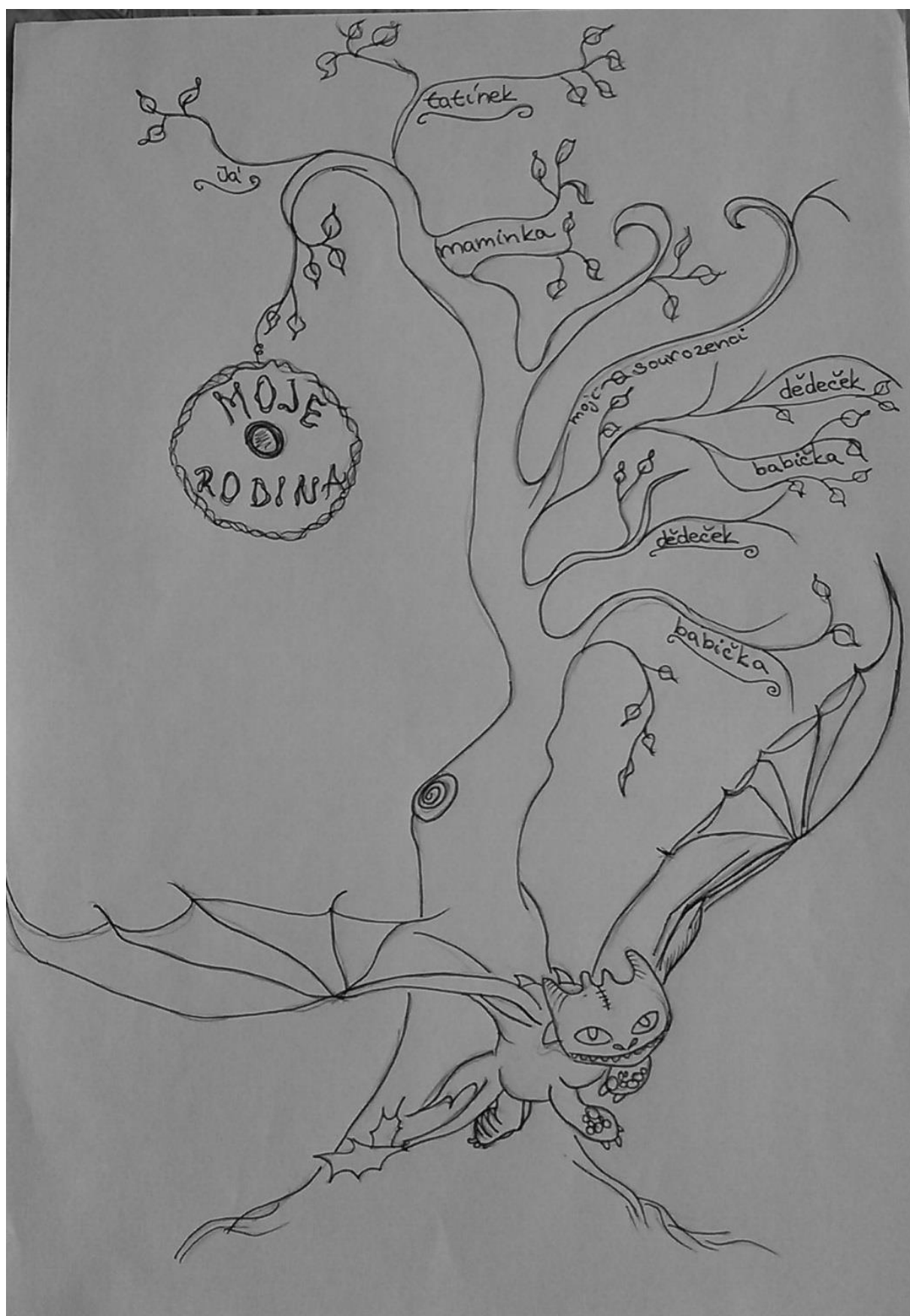
.....

podpis zákonného zástupce

¹ Nehodící se škrtněte

Zákonným zástupcům bylo ústně sděleno, že s fotografiemi budu manipulovat výhradně já a pouze v rámci této práce. Jména všech žáků budou změněna a pravá jména nebudou nikde uvedena.

Příloha č. 5 – Rodinný strom vzor

Příloha č. 6 – Fotodokumentace k měsíčním činnostem

Příloha č. 6.1 – Erb družiny Chipmunků

Příloha č. 6.2 – Projekt Pravěk – mamut Manny na květinové louce

Příloha č. 6.3 – Chipmunkové archeology – vykopávání dinosaurů

Příloha č. 6.4 – „Odysseovy cesty“ – interaktivní výstava ke starověku

Příloha č. 6.5 – Vánoce v družině a Mikulášská nadílka

Příloha č. 6.6 – Bůh Re a hieroglyfy

Příloha č. 6.7 – Středověká nástěnka

Příloha č. 6.8 – Hrajeme si na vynálezce

Summary

This bachelor's thesis deals with problems of creating of School education programme in after-school club with emphasis on mental, social and physical development of younger school age children. The thesis is divided into two parts. First part deals with function of leisure time relate to its pedagogic aspect. This part is also focused on after-school club and its importance, legislation and history. Last chapters of first part deal with appropriateness of School education programme. The second part of the thesis, the practical part, describes the realisation of the project "A journey through time" in the after-school club. This projects supports and develops natural interest in history of children.

The goal of the thesis was finding out if the Project develops children's natural interest in history, improves their work in groups and betters their motoric skills.

It results from realised observation that the Project really contributed to children's interest in history, project supported cooperation in groups and motoric skills were improved by use of various activities.